Халқ зиёлилари рўзномаси

Маърифат معرفت MARİFAT

1931 йил 4 июлдан чиқа бошлаган

1992 ЙИЛ 13 ИЮНЬ, ШАНБА

№53 (5649).
Баҳоси: 1 сўм 50 тийин.

Ўзбекистон—Туркия

МИЛЛИЙ ТАЪЛИМ ЙЎНАЛИШЛАРИ КЎРИГИ

Давлатлар тараққиётининг энг муҳим манбаларидан бири бу миллий таълим йўналишларини жамият эҳтиёжи учун мос тарзда равнақ топтиришдир. АҚШ, Япония ва бошқа ривожланган мамлакатлар қатори Туркия республикаси ҳам миллий таълим жабҳаларига катта эътибор билан қараб келаётир. Туркия республикаси Конституциясида, таълим ҳақида қабул қилинган Қонунда ўқув ишларидаги тараққиёт революцион йўл билан эмас, балки эволюцион асосда бориши қайд этилган. Мамлакатнинг биринчи президенти Камол Ота туркнинг бу соҳадаги ўгит-йўлланмаларига риоя қилинган ҳолда халқ таълими бўйича беш йиллик дастурлар ишлаб чиқилиб, изчил амалга оширилаётир. Шунингдек чет эллар билан бу соҳада мустаҳкам алоқалар ўрнатиш таълим натижадорлигини оширишга хизмат қилаяпти.

Бугунги кунда мустақил Ўзбекистон учун ҳам Туркия Республикасининг миллий таълимни ривожлантириш соҳасидаги тажрибаларини ўрганиш, ҳар икки мамлакат маорифчиларининг тажриба алмашишини, ўқитишдаги илғор усулларини таълим тизимига жорий этиш, халқ таълимини ривожлантиришда ўзаро кўмаклашиш муҳим аҳамиятга эгадир. Ўзбекистон ва Туркия Халқ таълими вазирликлари ўртасида тузилган шартнома ва битимлар асосида кенг кўламли тадбирлар амалга оширилаётир. Ўтган чоршанба куни Тошкентдаги Ўқитувчилар уйида очилган «Туркияда миллий таълим» кўргазмаси ҳам амалга оширилаётган тадбирларнинг дебочаларидан бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги Республика ўқув-методика маркази ташаббуси билан ташкил этилган «Туркияда миллий таълим» кўргазмасининг очилишига бағишланган тантанали йиғилишда Ўзбекистон пойтахтининг маорифчилари, педагог-мутахассислар, халқ таълими бошқарув идораларининг раҳбарлари, Ўзбекистондаги Туркия элчихонасининг вакиллари, педагогика олий ўқув юртлари ва илмий-тадқиқот, малака ошириш институтлари мутахассислари, пойтахт мактабларининг ўқитувчилари, педагогик матбуот ходимлари ҳозир бўлдилар.

Тантанали йиғилишни Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев кириш сўзи билан очди. Тили, дили, дини, урф-одатлари яқин ўзбек ва турк халқларининг маориф соҳасидаги алоқаларини мустаҳкамлашда ташкил этилган бу кўргазма ҳам аҳамиятга молик тадбирдир, — деди нотиқ. — Унинг экспонатлари Туркия миллий таълим йўналишлари тизими ҳақида ҳикоя қиладики, бу орқали ҳар бир томошабин ҳар икки мамлакат — Ўзбекистон ва Туркиянинг маориф тараққиётини таққослаш имконига эга бўлади, деб ўйлаймиз.

Йиғилишда сўзга чиққан Туркиянинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Вулқон Чўтир, Туркия лицейлари бош директори Махматбей Четинқоя ва бошқалар бу кўргазма фақат Туркия миллий таълими билан танишувгина бўлиб қолмай, амалда ҳар икки халқ дўстона алоқаларининг кўприкларидан бири сифатидаги воқелик эканлигини таъкидладилар.

Йиғилишдан сўнг пойтахт жамоатчилиги вакиллари, меҳмонлар, маорифчилар кўргазма экспонатларини зўр эътибор билан томоша қилдилар.

— Кўргазма бир ой давом этади, — дейди Республика ўқув-методика маркази директори Н. Мирқурбонов. — Туркия миллий таълим тизими билан танишув кўчма кўргазмаларини республикамизнинг қатор йирик шаҳарларида ҳам ташкил этишни режалаштирганмиз. Бу, шубҳасиз, маорифчиларимизни янгиланиш сари интилишига ижобий таъсир этади, деб ўйлайман.

Шу куни Ўқитувчилар уйининг мажлислар залида кўргазма ташкилотчиларининг матбуот конференцияси бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев Туркия миллий таълими йўналишлари тўғрисида батафсил сўзлади ва қатнашчиларни қизиқтирган кўплаб саволларга жавоб берди.

Кўргазманинг очилишида ва матбуот конференциясида Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирининг ўринбосарлари М. М. Қурбонов, М. С. Султонов, Ҳ. Ф. Маъсудов, Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармасининг бошлиғи Ҳ. Қ. Йўлдошев, Республика вазирликларининг масъул ходимлари, Туркия маорифи вакиллари иштирок қилдилар.

Мухбиримиз.

Суратда: кўргазма залида Муҳаммад АМИН сурати.

Долзарб мавзу

ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИ: ТАЙЁРГАРЛИК ҚАНДАЙ БОРАЯПТИ?

Шу кунларда жумҳуриятимиз мактабларида янги ўқув йилига тайёргарлик ишлари бошлаб юборилди. Жойларда бу долзарб иш қандай ташкил этилмоқда? Суҳбатдошимиз — Қашқадарё вилоятидаги Касби ноҳияси халқ таълими бўлимининг мудири Амир Холов бу борадаги тадбирлар ва уларни амалга ошириш хусусида фикр билдирди.

— Амир Холович, ўқув йили тугади. Бу энди педагогларнинг дам олиш кунлари бошланди, дегани бўлмаса керак.

— Тўғри, ўқув йилининг тугаганлиги бироз бўлса-да, муаллимларимизга нафасни ростлаб олишга имкон беради. Аммо олдимизда янада масъулиятлироқ ишлар турибди. Айтайлик, ҳар йилги анъанага айланган мактабларни таъмирлаш ишлари ҳам бу йил бошқачароқ ўтиши кўзда тутилмоқда. Чунки бозор иқтисоди муносабатлари, ўз-ўзини бошқариш каби усуллар оталиқ ташкилотлари билан бўлган алоқамизни қисман қийинлаштириб қўйди. Таъкидлаш керакки, уларга ҳам осон эмас, ҳадеб кимлардандир нажот кутавериш бизга ҳам, менимча, ноўриндир. Масаланинг бу жиҳатларини инобатга олиб зарур тадбирларни қўлладик. Натижада ҳозир баъзи мактабларимизда таъмирлаш ишлари якунланиш арафасида.

— Аниқроқ қилиб тушунтирсангиз. Ахир, ўқув йилининг тугаганига ҳали кўп бўлгани йўқ-ку!

— Ноҳиямиздаги мавжуд 45 та умумтаълим мактаби, 33 та мактабгача тарбия ва 3 та мактабдан ташқари муассасада май ойининг иккинчи ярмиданоқ ремонт ишларига киришилганди. Қолаверса, ноҳиямизда эътиборга молик бир ишга қўл урганмизки, бу ишимизнинг жадаллашишига қўл келмоқда. Яъни ота-оналардан ташкил топган жамоатчилик кенгаши тузилиб, бу кенгаш аъзолари билан ҳар ойда бир марта учрашиб турамиз. Қилиниши керак бўлган ишларни улар ўртасида муҳокама қилиб оламиз. Кенгашли тўй тарқамас, деганларидек, уларнинг ҳимматларига минг раҳмат, бугун таъмирлаш ишларининг жадаллик билан бораётганлиги ва айрим мактабларда тугаганлиги, бевосита ана шу ота-оналар кенгашининг фаоллигидандир. Муаллимларимиз ҳам қараб турмаслар. Уларнинг ҳар бири ўзларига бириктилган синфхоналарни ҳар жиҳатдан янги ўқув йилига тайёрлаб, махсус гуруҳ кўригидан ўтказгандан сўнг ёзги таътилга чиқиб кетишмоқда. Мана шу жиҳатдан олиб қаралса, бизда таъмирлаш ишлари нисбатан вилоятда юқори кўрсаткичга эга.

— Юқорида оталиқ ташкилотлари билан алоқамиз анча мураккаблашган дегандингиз. Шундай бўлгач, жорий йилдаги таъмирлаш ишларини уларнинг ёрдамисиз бажарилишига ишонасизми?

— Нима ҳам дейиш мумкин. Ноҳия раҳбарияти, қишлоқ кенгашлари, база корхоналарининг беғараз ёрдами билан сўнгги йиллар ичида умумтаълим мактаблари 36 тадан 45 тага етказилганди. Моддий-ўқув база сезиларли даражада мустаҳкамланди. Янгидан 4826 ўринли 7 та мактаб биноси, 2362 ўринли қўшимча синфхоналар, 600 ўринли болалар боғчаси, 3660 ўринли ошхона қурилиб, фойдаланишга топширилди. Энг қувонарлиси 1,1 миллион сўмлик ўқув-техника жиҳозлари уларнинг кўмаги билан олинди. Шунга қарамай, ҳозир ҳам 6712 ўринли янги мактаб бинолари, 560 ўринли болалар боғчалари қурилаяпти. Шунингдек, яна бир қатор янги объектларнинг лойиҳа-сметаси тузилиб, қурилиш ишлари бошлаб юборилган.

Энди муносабатимизга келсак, ҳамкорлик имкони борича давом этиб келаяпти. Оталиқ ташкилотларининг оғир шароитга қарамай, бизга бераётган ёрдамларидан ноҳия педагоглари мамнун бўлишаяпти.

— Демак, сизларда янги ўқув йилига тайёргарлик ишлари ҳар жиҳатдан яхши, деса бўлади. Шундай эмасми, Амир Холович?

— Ҳозирча, баъзи камчиликлар, аниқроғи, бўёқ, тахта каби зарур материалларнинг камёблигини ҳисобламасак, биз, қарийб, янги ўқув йилига тайёрмиз. Тахминимча, шу ойнинг охирларида барча ўқув муассасаларимиз тўла таъмирдан чиқиши кўзда тутилмоқда.

Мухбиримиз.

Республика маорифчиларининг конференцияси

ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВА БОЗОР

Республикамизда кундан кунга тўлақонли шаклланиб бораётган бозор иқтисодиёти муносабатлари, эркин нарх-навонинг аста-секин, босқичма-босқич йўлга қўйилиши халқ таълими олдига ҳам қатор ечимини кутаётган муаммоларни кўндаланг қўймоқда. Бу муаммолар асосан таълим жараёнини зарур маблағлар билан таъминлашдан иборатдир. Тўғри, бизнинг маориф соҳамиз барча тараққий этган мамлакатларда бўлгани каби, республика жамғармасидан таъминланади. Аммо сир эмаски, давлат томонидан таълим учун кафолатланган кўпгина имтиёзлар, мажбуриятлар, ажратилаётган моддий манбалар қанчалик оширилмасин, барибир, кейинги пайтларда пулнинг қадрсизланиши, нарх-навонинг тез суръатларда ўсиб бориши натижасида ўз аҳамиятини тўлиқ сақлай олмаяпти. Бундай вазиятлар ўқув юртлари, турли хилдаги таълим муассасалари, касбга ўргатиш, ишлаб чиқариш каби масалалар моҳиятини янги иқтисодий изларга кўчиришни тақозо қилмоқда. Ҳаёт оқимига қараб боравериш нақадар фожиали эканлиги ҳам айни даврдаёқ кўриниб турибди. Шундай экан, халқ таълими муассасаларини, унинг мураббийлари, ўқувчи-ёшларини ишлаб чиқариш, меҳнатни таълим билан қўшиб олиб борган ҳолда маблағ топишга ўргатиш шу куннинг кечиктириб бўлмас вазифаларидандир.

Ўзбекистон республикаси халқ таълими ходимларининг яқинда Фарғона шаҳрида бўлиб ўтган конференцияси ҳам ана шу масалаларга бағишланди. Унда халқ таълими раҳбарлари, ўзлари меҳнат қилаётган таълим муассасаларида кичик корхоналар очиб, ишлаб чиқаришни йўлга қўйган фаол педагоглар, серҳиммат оталиқ ташкилотларининг бошлиқлари ҳамда республика Халқ таълими вазирлигининг бир қатор ходимлари иштирок этдилар. Анжуманнинг «Халқ таълими ва бозор» деб аталиши ҳам бежиз эмас. Зеро, унда бозор иқтисодиёти шароитида халқ таълимининг қандай фаолият кўрсатиши масалалари атрофлича муҳокама этилди. Мазкур йиғилишнинг бошқа бўлиб ўтган йиғинлардан фарқи шундаки, тўпланганлар кўпроқ амалий ишлар хусусида фикр алмашдилар. Шунингдек, анжуман ишчанлиги, таҳлилга бойлиги, маърузаларнинг конструктивлиги, ошкоравийлиги ҳамда кишиларнинг кўтаринки руҳда эканлиги билан алоҳида ажралиб турди.

Конференцияни очиш 5 июнь куни соат 10 га мўлжалланган эди. Ундан олдин Фарғона шаҳар Максим Горький номидаги мусиқали драма театри ёнидаги хиёбонда ҳунар-техника билим юртларининг талабалари ҳамда мактаб ўқувчилари томонидан тайёрланган, маҳсулотлар, хомашёларнинг савдо кўргазмаси бўлиб ўтди. У ерга ўрнатилган кичик савдо шахобчалари Фарғона вилояти районларидан келтирилган хилма-хил буюмлар билан лиқ тўлди. Бунда турли корхона ва ташкилотлардан келган харидорлар ҳам иштирок этиб, ўзлари учун зарур манбаларни сотиб олдилар.

Масалан, Фарғона ноҳиясидаги 23-ҳунар-техника билим юрти талабалари кўргазмага ўқув маскани боғчасида етиштирилган сабзавот ва меваларни олиб келишган экан. Улар ўз маҳсулотларини эркин нархда сотишди. Умуман, билим юрти директори М. Машариповнинг айтишича, уларнинг 9 гектар ерига ҳар йили пахта, 5 гектарига маккажўхори, сабзавот ва мевали дарахтлар ўтқазилади. Ўтган йили жамоа аҳли ана шу етиштирилган маҳсулотлардан жами 19 минг сўм соф даромад олган. Ҳозир ўқув маскани захирасида бир тонна пахта толаси бор. Уни арзон пулга чақилса, юз минг сўмни ташкил этади. Шунингдек, билим юртининг ёрдамчи хўжалигида қўй, мол ва паррандалар ҳам боқилади.

Фарғона шаҳридаги 1-ҳунар-техника билим юрти талабалари савдо кўргазмасига нархи 6 минг сўм турадиган двигателли насос, слесарь-монтажчилик асбобларини олиб келишибди. Шунингдек, улар асбоб чархлайдиган дастгоҳ ҳам ясашар экан. Билим юртининг ҳозиргача орттирган соф даромади 2 миллион сўмни ташкил этади.

Кўргазмада Фарғона шаҳридаги 15-мактаб ўқувчилари ижтимоий фойдали меҳнат машғулотлари жараёнида ясаган турли хил ёдгорликлар, салфеткалар, гул ва телефон тагликларини, 5-ҳунар--техника билим юрти талабалари ошхона анжомлари ва сандиқларни, Боғдод районидаги 19-ҳунар-техника билим юрти ходимлари эшик, қути, ром ва болалар кийимларини, Риштон районидаги Жомий номли мактаб ўқувчилари эса сопол лаган, ликоп, коса, чойнак ва пиёлаларни арзон-гаровда савдога қўйдилар.

* * *

Конференция байрамона руҳда бошланди. Барча ташкилий ишларнинг пухта ва жой-жойига қўйилгани бунда Фарғона вилояти халқ таълими бошқармасида кўпроқ водий аҳлининг фахрли удуми ҳисобланган — меҳмонларни кутиб олишга ва икки кунлик йиғинни кўнгилдагидек ўтказишга яхши ҳозирлик кўрилганидан далолат берарди. Тонг саҳарда Фарғона шаҳар мусиқали драма театри олдида карнай-сурнай ва ноғора овозлари таралди. Сўнг бу манзара театр биносининг ичига кўчирилди. Театрнинг хушовоз хонандалари ўзларининг жозибали куй ва қўшиқлари, рақслари билан залга тўпланганларни хушнуд этдилар. Меҳмонлар икки соат давомида артистлар жўрлигида ўйин-кулгуга шерик бўлдилар.

Сўнг конференция бошланди. Минбарга Фарғона вилояти раҳбарлари республика маорифчиларининг етакчилари, кўзга кўринган фаоллар кўтарилдилар. Йиғилишни Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазири Жўра Ғаниевич Йўлдошев қисқача кириш сўзи билан очди ҳамда бу ерга тўпланишнинг мақсади, йиғилишнинг моҳияти ҳақида гапириб ўтди. Маъруза учун биринчи сўз навбати маорифпарвар юрт — Фарғона вилояти ҳокими Ғуломжон Фозиловга берилди. У ўз нутқида бозор иқтисодиёти ва халқ таълими мавзусида конференция ташкил этилганини ижобий баҳолади ҳамда Фарғона маҳаллий ҳокимияти мазкур анжуманни айнан Фарғона шаҳрида ўтказилаётганидан жуда мамнун эканлигини айтди.

— Биз мураккаб тарихий шароитда яшаб, меҳнат қилмоқдамиз, — деди Ғ. Фозилов. — Халқимиз асрлар давомида орзу қилиб келган мустақилликка қон тўкмай, уруш-жанжалсиз эришдик. Тарихда эса ҳеч қачон, ҳеч қайси халқ осонликча, катта тўсиқ ва мураккаб қийинчиликларни енгмай мустақилликка эришган эмас.

Ишлаб чиқариш муносабатлари ўзгараётган, бозор иқтисодиёти муносабатлари шаклланаётган ҳозирги пайтда иқтисодий инқироз бўлиши табиийдир. Ана шу ҳолат, афсуски, давлат таъминотидаги халқ таълими, соғлиқни сақлаш, маданият соҳаларида, айниқса, сезиларли кечмоқда. Бундай мураккаб иқтисодий ва маънавий қийинчиликларни бартараф этиш, енгишда оталиқ ташкилотлари, кенг жамоатчилик ўзининг беғараз ёрдамини кўрсатаётир. Чунки келажакни, келажагимиз бўлган ёшларнинг тақдирини, унинг таълим-тарбиясини ўйламаган ҳар қандай халқнинг инқирозга маҳкумлиги, келажаги йўқлиги исбот талаб қилмайди.

Ҳозирги кунда вилоятдаги мавжуд 1 минг 300 дан зиёд мактабгача тарбия муассасалари, 800 дан ортиқ умумий таълим мактаблари, 45 та ҳунар-техника билим юртлари, учта олий ўқув юртида 740 мингдан зиёд болалар ва ёшлар ўқиб, тарбияланмоқдалар. Ҳозирги оғир иқтисодий шароитда вилоят ҳокимияти ишлаб чиқариш корхоналари, хўжалик, муассаса ва ташкилотлари иложи борича халқ таълими ходимларини моддий ва маънавий томондан қўллаб-қувватлаш чораларини излаб топмоқдалар.

Вилоятдаги корхона, ташкилот ва муассасалар ўз оталиғидаги ўқув масканларидан ёрдамларини аямаяптилар. Булар «Фергананефторстинтез» ишлаб чиқариш бирлашмаси (бош директори Юрий Данченко), Риштон АПКси (бош директори Аркадий Аветисов), Чимён бройлер фабрикаси (бош директори Ҳамиджон Йўлдошев), Олтиариқ нефтни қайта ишлаш заводи (бош директори Шамсиддин Саидаҳмедов), Бувайда районидаги «Оққўрғон» жамоа хўжалиги (раиси Ҳабибахон Тошматова), Қува районидаги «Гулистон» жамоа хўжалиги (раиси Мусожон Шербўтаев) ва бошқалар ўзларининг беғараз ёрдамларини аямай келмоқдалар. Бундайлар эса барча район ва шаҳарларда бор.

Шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, кейинги йилларда вилоят, район, шаҳар ҳокимиятлари халқ таълими ишини, унинг моддий асосини ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшиб келмоқда. Вилоят ҳокимияти қарори асосида ҳозиргача 463 та ўқув масканига мактаб боғи учун бир гектардан ер ажратилди. Ҳунар-техника билим юртлари ишлаб чиқариш фаолиятини яхшилаш, ўқув-амалий машғулотлари пайтида ва бўш вақтларида ўқув устахоналарида халқ истеъмол молларини ишлаб чиқаришлари учун шароит яратилди, пахта, пилла ажратиб берилди. Бу, албатта, билим юртларининг моддий асосини ривожлантиришга катта ёрдамдир.

Ҳозирги кунда мактаб ва билим юртларида транспортда пулли хизмат кўрсатиш, пулли курсларда ўқитиш, атлас тўқиш, пахта толасидан газлама тўқиш, гилам тўқиш ишлари ташкил этилаётир. Булар вилоят мактаблари ва ҳунар-техника билим юртлари, мактабдан ташқари муассасаларда қилинаётган ишлардир. Бу тадбирлар амалий ишларнинг бошланиши, бор имкониятларни ишлаб чиқаришга сафарбар этиш учун олиб борилаётган амалий ҳаракатлардир.

(Давоми 2-бетда).

МЕҲНАТ БИЛАН ОБОД ЮРТИНГ

Бугун Қорахтойдаги фақат ўқувчи ва муаллимларнинггина эмас, балки қишлоқдаги барча фуқароларнинг қувончлари чексиз: махсус комиссия қишлоқда бунёд этилган 1250 ўринли мактаб биносини фойдаланишга қабул қилиб олди. Атиги ўн етти ой ичида бунёд этилган бу чиройли мактаб биноси учта каттагина корпусдан иборат бўлиб, ҳар уччала қаватда ўқувчиларнинг бемалол мутолаа қилишлари учун қулай имкониятларга эга бўлган синф хоналари, лаборатория машғулотлари ўтказадиган синфлар, аниқ фанлар бўйича тажриба хоналари, иккита спорт зали, бир йўла 300 дан кўпроқ ўқувчи овқатланадиган ошхона, шунингдек, бошқа ёрдамчи хоналар: мажлислар зали, кинозал, фуқаро мудофааси учун кўзда тутилган хоналар, устахоналар ва бошқа қўшимча бўлмалардан иборат.

Мактаб атрофидан сув чиқарилиб, бу ердаги қозонхона ёрдамида муттасил иссиқ сув билан билимгоҳни таъминлаб туриш имконияти яратилди. 400 минг сўмдан кўпроқ маблағ эвазига келтирилган жиҳозлар билан илмгоҳнинг барча лабораториялари, тажриба ўтказиладиган хоналари, айниқса, физика, кимё, математика кабинетлари жиҳозланди. Ҳавас қиладиган даражадаги гўзаллиги, бежиримлиги, қўйилган ҳар бир ғишт, ҳар бир блокнинг ўқувчилар дидига мослиги ҳам кошона чиройини янада очиб юборган.

— Мактабимиз атрофига ўқувчиларнинг ўзи бу йил 800 тупдан ортиқ мевали дарахт кўчатларини ўтқаздилар, унинг 200 тупга яқинини ёнғоқлар ташкил этади, — дейди мактаб директори А. Давронов. — Жуда катта майдон гулзорга айлантирилди. Ҳозирги кунда мактабнинг шахсий ёрдамчи хўжалигида саккиз бош сигир-бузоқ бор. Олинадиган маҳсулотнинг катта қисми ўқувчилар учун текин берилади.

Директорнинг фикрига қараганда, мактабнинг тажриба участкасида 1000 тупдан кўпроқ юқори навли шафтоли кўчатлари, шунингдек, олча, олхўри, ўрик ниҳоллари ҳам етиштирилмоқда. Уларнинг меваси вақти билан савдога чиқарилади ва келган даромад ўқувчиларнинг ўзларига сарф этилади. Эски бинода эса ўқувчилар ипак қурти уруғларини парвариш қиладилар, шунингдек, қуёнчилик ва чорванинг бошқа турларини тараққий эттиришни мўлжаллашмоқда. Шу йилнинг кузидан бошлаб мактабнинг ўз ҳаммоми ва душхонаси қурилади. Бу ишларнинг ҳаммаси мактаб директори Аҳад Давроновнинг ишбилармонлиги, уддабуронлиги билан бунёд этилмоқда...

**Мўмин ҚАЮМОВ,
жамоатчи мухбир.**

**Суратда: янги мактабнинг умумий кўриниши.
Қ. ОДИНАЕВ сурати.**

ЎРТА УМУМТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИНИНГ 1992—93 ЎҚУВ ЙИЛИ УЧУН ЎҚУВ РЕЖАСИ (ИХТИСОСГА ДОИР БИР НЕЧА ЎҚУВ ФАНЛАРИНИ ЧУҚУР ЎРГАТИЛАДИГАН МАКТАБЛАР УЧУН)

Ўқитиладиган фанлар	Ихтисослик ва синфлар бўйича ҳафталик соатлар					
	иқтисодиёт		физика-матем.		журналист	
	X	XI	X	XI	X	XI
Она тили ва адабиёт	4	3	3	3	7	6
Рус тили ва адабиёт	2	2	2	2	2	2
Умумий тарих ва Ўзбекистон халқлари тарихи	3	3	2	2	4	3
Инсон ва жамият			1	1		2
Математика	6	6	8	8		
Информатика	2	1,5	2	2		2
1 чи чет тили	4	4	4	4	4	4
2 чи чет тили					2	4
Жисмоний тарбия	3	3	3	3	3	3
Чақириққача ёшларни тайёрлаш	1	1	1	1	1	1
Жуғрофия ва Ўзбекистон жуғрофияси	3				1,5	
Жаҳон бадиий адабиёти			1		1	1
Мулоқотдан амалий машғулотлар					2	2
Амалий машғулот						3
Ижтимоий экология		1,5			1,5	
Табиатшунослик тарихи				1		1
Фалсафа тарихи	1					
Ҳуқуқшунослик		2				
Махсус курс		1	2	2		
Физика ва астрономия			6	6		
Ишлаб чиқариш технологияси	2	2				
Иқтисодий тарих	1	2				
Бошқарув асослари	1					
Иқтисодга кириш	2	1				
Саноат фирмаларини бошқариш ва ташкил қилиш асослари		2				
Чет эл адабиёти					2	
Машинкада ёзиш					2	
Касбга кириш					1	
Журналистика маҳорати					1	
Журналистика тарихи						1
Ҳаммаси:	35	35	35	35	35	35
Факультатив	1	1	1	1	1	1
Жами:	36	36	36	36	36	36
Амалий машғулот (кунлар ҳисобида)	20		20		20	

ЎРТА УМУМТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИНИНГ 1992—93 ЎҚУВ ЙИЛИ УЧУН ЎҚУВ РЕЖАСИ (ИХТИСОСГА ДОИР БИР НЕЧА ЎҚУВ ФАНЛАРИНИ ЧУҚУР ЎРГАТИЛАДИГАН МАКТАБЛАР УЧУН)

Ўқитиладиган фанлар	Ихтисослик ва синфлар бўйича ҳафталик соатлар					
	қишлоқ хўжалиги		жамиятшунослик		ижтимоий	
	X	XI	X	XI	X	XI
Она тили ва адабиёт	3	3	4	3	5	5
Рус тили ва адабиёт	2	2	2	2	2	2
Чет эл адабиёти					1	1
Чет тили (1 чи)	3	3	2	2	3	3
Чет тили (2 чи)					2	2
Математика ва информатика	4	4	5	5	2	3
Физика ва астрономия	3	3	2	3	2	2
Жисмоний тарбия ва чақириққача ёшларни тайёрлаш	3	3	3	3	3	3
Неорганик кимё	2					
Кимёвий анализ асослари	2					
Органик кимё	3	3				
Биология						
Инсон ва унинг саломатлиги	2	2	1	1		
Ўзбекистон географияси	2	2	1			
Экология асослари	1	1				
Чет мамлакатлар географияси	1	1	1	1		
Умумий кимё асослари		2				
Қишлоқ хўжалигида кимё		2				
Фалсафа (ҳуқуқ, этика, мантиқ элементлари билан)			2	2	2	2
Биология ва экология					1	1
География ва экология					1	
Кимё ва экология			2	2	1	1
Умумий тарих	1	1	5	4	3	3
Ўзбекистон халқлари тарихи	1	1	1	1	1	1
Қонуншунослик ва ҳуқуқшунослик асослари			2	2	1	
Жаҳон маданияти ва Ўзбекистон халқлари маданияти			1	1	1	1
Инсон ва жамият				2	1	1
Педагогика ва психология					2	3
Махсус курс ва амалий машғулот	2	2	1	1	1	1
Ҳаммаси:	35	35	35	35	35	35
Факультатив	1	1	1	1	1	1
Жами:	36	36	36	36	36	36
Амалий иш (кун ҳисобида)	20		20		20	

(Боши рўзномамизнинг 50, 51 ва 52-сонларида).

ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВА БОЗОР

(Боши 1-бетда).

Бизга маълумки, фақат давлатдан маблағ кутиб ишлаш ва яшаш ҳар қандай ўқув муассасасини ҳам қийин шароитда қолишга олиб келади. Буни ўтган йиллар яққол кўрсатиб турибди. Бозор иқтисоди шароитида эса ноишлаб чиқарувчи таълим муассасасининг аҳволи, ундаги хизмат қилаётган муаллимларнинг моддий шароити янада ёмонлашиши мумкин. Шунинг учун ҳар қандай таълим муассасаси ҳам имконият даражасида қандайдир миқдорда ишлаб чиқарувчи кучга, маблағ топадиган кичик корхонага айлантирилмоғи зарур. Аммо бундай ҳолат ўқув-тарбия жараёнига мутлақо салбий таъсир этмаслиги даркор. Республика халқ таълими вазири Жўра Ғаниевич Йўлдошев ўз маърузасида халқ таълимининг ана шу жиҳатларига асосий эътиборни қаратди.

Республикамиз мустақиллигининг янада барқарорлиги ишлаб чиқаришга нақадар боғлиқ эканлигини ҳаёт кўрсатмоқда. Бугунги инсоният келажаги, унинг фарзандлари — ёш авлоддир. Болаларга берилаётган таълим сифати, тарбия мазмуни жамиятнинг келгусидаги ривожи бўлишини белгилайди. Шунинг учун ҳам ҳозирда барча маориф ходимларининг диққат марказида турган, республикамизнинг навбатдаги сессияси кун тартибига киритиш лозим бўлган таълим тўғрисидаги Қонун лойиҳасида ҳам давлатимизнинг иқтисодий-социал ривожланишида халқ таълими соҳаси устивор тармоқ эканлиги тан олинаётир.

Иқтисодий истиқлол жамиятимизнинг барча соҳаларини тобора қамраб бораётир. У энди боғчага, мактабга, ҳунар-техника билим юртларига ҳам кириб келмоқда. Биз яқинларгача мактаб ўқувчиси бозорга аралашса, уни турли йиғилишларда, ота-онаси иштирокида муҳокама қилардик. Умуман олганда давр шамоли шунақа эсганди. Ҳозир эса замон ўзгарди.

Халқ хўжалигининг ҳар қандай соҳаси учун кадрларни маориф тайёрлаб беради. У қандай кадр етиштирса, жамият келажаги ҳам шундай бўлади. Бир сўз билан айтганда, жамиятнинг эгаси мактабда. Бизда эса халқ таълими кучли бухронга учради. Албатта, бунинг ўзига хос сабаблари бор. Улардан асосийси — биз ўқитувчига унинг пировард иш натижасига қараб ҳақ тўламадик.

Ҳозир ўқитувчиларни меҳнатига қараб уч гуруҳга бўлиш мумкин. Улар, яъни: яхши, фидойи, ўзини эгаллаган касбига бахшида этмоққа тайёр ўқитувчи; ўртача ўқитувчи; кунибай келиб ишлайдиган ўқитувчи. Улар олдин бўлган, сир эмас, ҳозир ҳам бор. Ахир, уларга бир хилда ҳақ тўлаш тўғри бўладими? Бу борада адолат ўрнатиш учун республика бўйича аттестация ўтказилди. Бунда иштирок этган ўқитувчи-тарбиячилар сони 521 минг 518 кишини ташкил этди. Шундан аттестация натижаларига кўра бир фоизи олий тоифали, 19 фоизи биринчи тоифали, 34 фоизи иккинчи тоифали, 46 фоизи мутахассис деган ном олишди.

Хуллас, биз халқ таълимига хўжалик элементларини киритмоғимиз лозим. Яъни, мактаб ҳам имкониятига қараб нимадир ишлаб чиқаришга мослашсин. Шунингдек, бу ишлаб чиқарилган хомашёни шундай ҳолича эмас, балки тайёр маҳсулот ҳолига келтириб сотилса, мактаб катта фойда олади. Бунинг учун ўша мактабнинг ўз савдо дўкони бўлсин. Ана шунда савдодан тушадиган жамики пул қайсидир савдо ташкилоти билан тақсимланмай, мактабнинг ўзига қолади.

Бозор муносабатлари боғчаларга ҳам таъсир этаяпти, дедик. Шундай бўлиши табиий. Зеро, биз ҳозир юз, икки юз болани кичкина майдончали боғчаларга юборамиз. У ерда, очиқ айтиш керак, бола зарур тарбияни ололмайди, чунки тарбиячи етишмайди. Боланинг тарбияси яхши бўлиши учун эса унга эски услубдагига ўхшаб кўпроқ якка тартибда ёндашмоқ лозим. Бу муаммо хусусий, уй боғчаларини ташкил қилишни тақозо этади. Бу ишни шартнома асосида бажариш мумкин. Шу каби боғчалар республикамизда бор, аммо уларнинг сони талаб даражасида кўпаймаяпти.

Фарғона вилояти халқ таълими бошқармасининг бошлиғи Турсунали Қурбонов бозор муносабатларига ўтилаётган бир шароитда мактаблар ва ҳунар-техника билим юртларининг ишлаб чиқариш устахоналарини фойдали маҳсулот ишлаб чиқариш учун олдиндан тайёрлаб борилгани, уларни керакли жиҳозлар, асбоб-ускуналар билан таъминлаши режалаштирилгани ҳақида гапирди.

— Натижада кейинги йиллар ичида 24 та ҳунар-техника билим юртида, — деди нотиқ, — 12 та мактаб ва мактабдан ташқари муассасаларда маҳсулот ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бундан ташқари, 21 та қишлоқ ҳунар-техника билим юртлари ихтиёрида бўлган ўқув хўжаликлари кенгайтирилди. Ҳозирги кунда бу зиё масканларининг ўқув хўжаликлари ҳисобида вилоят бўйича 620 гектар ер майдони бўлиб, шундан 515 гектари ҳайдов ерларини ташкил қилади. 1991 йилда вилоят ижроқўмининг қарори чиқарилиб, ҳар бир мактабга бир гектардан ер ўқувчилар боғи учун, вилоят бўйича 463 гектар ер мактабларга берилди. Юқоридаги ишларни амалга ошириш натижасида агар 1989 йили вилоятдаги ҳунар-техника билим юртларидан бештаси 441 минг сўмлик маҳсулотни ўз устахоналарида ишлаб чиқарган бўлса, 1991 йили бу кўрсаткич 599 минг сўмни ташкил қилди. 1992 йилда режага кўра халқ хўжалиги ва истеъмол бозори учун маҳсулот ишлаб чиқариш режалаштирилган.

Ҳозир кўпгина ҳунар-техника билим юртлари қисман ўз-ўзини маблағ билан таъминлаш учун имкониятлардан келиб чиқиб, маълум ихтисослар бўйича фаолият кўрсатаяпти. Улар бажарадиган ишларини режалаштириб олганлар. Масалан, вилоят миқёсидаги 4-ҳунар-техника билим юртида аҳолига пулли хизмат кўрсатилади, шу қаторда, ҳаваскор ҳайдовчилар ўқитилади ва ҳунар-техника масканида ишчиларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш юмушлари пулли тартибда амалга оширилади. Аҳолига пулли хизмат кўрсатиш орқали эса йилига 300 минг сўм даромад олинади. 7-ҳунар-техника билим юрти ўқувчилари ўз устахоналарида ипдан газлама тўқиб, колхоз ва совхозлар учун этак тикиб бермоқдалар. У ерда яна пойабзал ишлаб чиқариш ширкати мавжуд. Шулардан ҳаммаси бўлиб 300 минг сўм даромад топилиши керак. 12-билим юртида ҳам уй жиҳозлари ишлаб чиқариш орқали йилига 300 минг сўм маблағ топилади. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Меҳнат бозори талабларининг тез суръатларда ўзгариши билим ва маҳорат кўникмаларининг янгича йўлларини қидириб топишга мажбур этмоқда. Шуни инобатга олиб ва халқ таълими соҳасида бор бўлган барча ишлаб чиқариш воситалари кучларини бирлаштириш, халқ хўжалиги учун энг зарур маҳсулотларни ишлаб чиқаришни кўпайтириш, ўқувчиларни, муҳандис-ўқитувчи ходимларни меҳнатга жалб қилиш мақсадида Фарғона вилояти халқ таълими бошқармаси раҳбарияти республикада биринчи бўлиб «Вилоят халқ таълими бошқармасининг бозор иқтисодиётига ўтиш муносабати билан таълимнинг моддий базасини яхшилаш борасидаги режалари» концепциясини ишлаб чиқди. 1991 йили Марғилон шаҳрида бўлиб ўтган вилоят халқ таълими фаоллари кенгашида ушбу концепция асосида ўқув-ишлаб чиқариш қоидаси қабул қилинди. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳамда вилоят ижроия қўмитаси эса уни қонунийлаштирди.

Шундан сўнг ўқув-ишлаб чиқариш бирлашмасининг фаолият кўрсатиши учун ходимлар штати тасдиқланди ва турар-жой социал банкида махсус счёт очилди. Бирлашма фаолиятини бошлаш учун унга ҳар бир ҳунар-техника билим юрти ҳамда район ва шаҳар халқ таълими бўлимларидан 5 минг сўмдан пул ўтказилди.

Бирлашма фаолиятини тиклашда, у орқали амалга ошириладиган ишларда шу нарса ҳам кузатилдики, ўқувчиларнинг ижтимоий-фойдали меҳнатда қатнашиши уларда моддий қизиқиш уйғотади, чунки ўқувчилар ўз ишлаб чиққан маҳсулотлари учун маош оладилар. Шунингдек, бу ўринда манфаатдорлик кишини ҳаракатга ундашини ҳам унутмаслик лозим.

Ўқувчилар томонидан ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар, буюмлар шундай танланганки, улар ўқув дастурларида кўзда тутилган бўлиб, ўқувчилар ўрганаётган касбни эгаллашда маълум кўникма ва малака ҳосил қилади, амалда қўллаш имкониятини яратади.

Ўқув-ишлаб чиқариш бирлашмаси ташкил қилинмасдан олдин маориф соҳаси бўйича ишлаб чиқилаётган маҳсулотларнинг ҳаммаси хомашё сифатида вилоятнинг умумий жамғармасига бериларди. Ҳозир мактаблар, ҳунар-техника билим юртлари, мактабдан ташқари муассасаларда етиштирилаётган пахта ва пилланинг бир қисми бирлашма ихтиёрида қолдирилмоқда. Бирлашма эса ҳунар-техника билим юртларининг ўқув-ишлаб чиқариш устахоналарида бўлган дастгоҳлардан фойдаланиб, тайёр маҳсулот ишлаб чиқармоқда. Масалан, 7-ҳунар-техника билим юртида ип-газлама тўқилмоқда. 40-, 50-билим юртларида эса пилладан атлас, крепдешин матолари тайёрланаётир.

Бирлашманинг дастлабки ишларидан бири саноат ва озиқ-овқат эҳтиёжлари учун ёрдамчи хўжаликлар ташкил қилишдан иборат бўлмоқда. Масалан, Ўш вилояти Чунг-Олой районидаги 23-мактаб-интернат асосида 1991 йили 130 бош қўй бўлган ёрдамчи хўжалик ташкил этилди. Бунинг учун 100 минг сўм маблағ сарфланди. Ҳозирги пайтда бу қўйлар сони қўзилатиш ҳисобига 230 бошга етди, шунингдек, улардан 290 килограмм жун қирқиб олиш режалаштирилди.

Риштон районидаги 3-, Сўх районидаги 39-ҳунар-техника билим юртларида ҳам ёрдамчи хўжаликлар ташкил қилиниб, у ерда ҳам қўйлар боқилаётир. Бу қўйлар сонини жорий йилда қўзилатиш ҳисобига икки бароварга кўпайтириш мўлжалланган.

Вилоят бўйича 1992 йилда ёрдамчи хўжаликлардан 1 минг 185 килограмм жун олиш кутилмоқда. Ундан саноат эҳтиёжи учун 395 килограмм жун ип олиш мумкин. Бу эса 25 дона аъло навли гилам тўқиш учун етарлидир. Бирлашманинг 25, 36, 37, 43, 46-ҳунар-техника билим юртларида, хўжалик ҳисобидаги ишлаб чиқариш бўғинларида айни кунларда гиламчилик цехлари тўлиқ қувват билан маҳсулот ишлаб чиқараётир. Беш йилликнинг охирида 50—60 тонна гўшт, 15 тоннадан зиёд жун етиштириш режалаштирилмоқда.

Мактабларда, ҳунар-техника билим юртлари далаларида, боғларида етиштирилаётган полиз маҳсулотлари ва меваларни Ўзбекистон районидаги 37-ҳунар-техника билим юртида қурилаётган кичик консерва цехида қайта ишлаб, консервалар, шарбатлар тайёрлаш ҳисобга олинган. Ҳозир вилоят бўйича 40 та пахта териш машинаси бўлиб, улар ўқув лабораторияларида амалий машғулотларда ишлатиладилар. Уларнинг 34 тасидан ўқув жараёнига халақит бермаган ҳолда далалардаги ҳосилни йиғиб олишда фойдаланиш мумкин.

Ўқув-ишлаб чиқариш бирлашмаси кичик корхоналар, хўжалик ҳисобидаги бўғин ва бригадалар, фермерлик ёрдамчи хўжаликларни ташкил этиш ишларини давом эттираётир. Яқин келгусида бу ишларни тўлиқ амалга ошириб, халқ таълимининг вилоят миқёсида моддий асосини яратиш кўзда тутилган.

Конференцияда сўзга чиққан Самарқанд вилояти Пахтачи районидаги 15-ҳунар-техника билим юрти директори Сайфиддин Бобомуродов бозор иқтисодиёти даврида ўқув-тажриба хўжалигидан унумли фойдаланиш, кичик корхоналар очишнинг аҳамияти ҳақида гапирди. Ҳозир билим юрти жамоасини иқтисодий ҳимоя қилиш учун 4 сотих иссиқхона, 50 гектар ўқув-тажриба хўжалигидан асосий даромад манбаи сифатида фойдаланилмоқда. Иссиқхонада мева ва сабзавотчилик усталари мутахассислиги гуруҳлари амалий таълим дарсларини олиб боради. У ерда кўкат, бодинжон, гул ва ҳар хил кўчатлар етказилади. Билим юрти ошхонаси ош кўкати ва бодинжон, умуман, сабзавот маҳсулотлари билан доимий таъминланади. Ўқув-тажриба хўжалигида эса сабзавот, ғалла етиштирилади. 1 гектар токзор ҳам ҳосил бермоқда. Ўтган йили ўқув-тажриба хўжалигидан 264 минг сўм соф даромад қилинди. Шу ҳисобдан 28 минг сўм жамоа аъзоларига мукофот қилиб берилди. Натура ҳолида 11 тонна буғдой, 4 тонна арпа, 14 тонна тарвуз, 100 килограмм майиз, 16 тонна пиёз жамоа аъзоларига сотилди.

Яқинда 5 тоннадан зиёд пахта толаси ҳам ҳар тоннаси 130 минг сўмдан пулланди. Билим юрти жамғармасини ошириш мақсадида пулли курслар ҳам ташкил этилди. Ундан 70 минг сўм соф фойда олинди. Ўқув маскани жамоаси ўқув хўжалигидан 2,5 миллион сўм даромад топишни мўлжаллаган. Пулли курслар янада кенгайтирилади. Билим юртида, шунингдек, темирчилик, машиналарнинг кичик таъмири устахоналари ташкил этилган бўлиб, улар ҳам таълимда фойдаланиш ва маблағ топиш мақсадларига бўйсундирилган.

Ўқув даргоҳида «Ижмаш» автомобиль корхонасининг магазини ишлаб турибди. Бу йил Ижевск мотор заводидан уч вагон қувур келтирилиб, район хўжаликлари хонадонларини газлаштиришга ёрдам берилди. Билим юрти талабалари айни чоғда Москвадаги «ЗИЛ» автомобиль заводида ишлаб чиқариш тажрибасини ўтказмоқдалар. Ўқув масканининг тикувчи қизлари эса Тошкентдаги тўқимачилик комбинатида ўз амалий билимларини мустаҳкамлашяпти. Булардан 130 минг сўмдан зиёдроқ соф фойда олинади. Шундай қилиб, билим юрти жамоаси келажакда ўзини 70 фоиз пул билан таъминлайди.

Хоразм вилояти Янгиариқ районидаги 32-ҳунар-техника билим юрти директори Сотимбой Болтаев ҳам ўзи раҳбарлик қилаётган ўқув масканининг хўжалигида амалга оширилаётган юмушлар хусусида гапирди.

— Ҳар бир билим юрти ўқув хўжалигига эга бўлиши керак, деган вазифани амалга ошириш учун дастлаб қаровсиз ерларни ўзлаштирдик — деди у. — Натижада 40 гектар ер майдонига эга бўлдик. Шу ернинг 20 гектарига пахта экиб, ҳар йили 60 тонна атрофида ҳосил олаяпмиз. Шунингдек, қолган ерларга шоли экдик, сабзавот ва полиз маҳсулотларидан ҳам яхшигина даромад қилаяпмиз. Ҳозир йиллик умумий топаётган фойдамиз 240 минг сўмни ташкил этаяпти. Келажакда эса фақат пахтанинг ўзидан бир миллион сўмлик даромад топмоқчимиз.

Имкониятларимиз йил сайин ошиб боряпти. Масалан, билим юртимиз асосида темирчилик устахонасини ташкил этдик. У ерда кетмон, теша, белкурак, ўроқ, болға, умуман, шунга ўхшаш — деҳқончилик ва чорвачилик учун зарур бўлган кўпгина асбоблар ишлаб чиқаряпмиз. Шунингдек, автомобилларни таъмирлаш бўғинини ҳам ишга туширдик. Автомобилда аҳолига пулли хизмат кўрсатмоқдамиз. Бундан одамлар мамнун бўлишяпти.

Ўтган йили 10 қути асалари сотиб олиб, ундан 150 килограмм асал олган бўлсак, бу йил асаларилар қутиси сони 20 тага етди. Хўжалигимизда парранда ҳам боқаяпмиз. Бу — ҳам гўшт, ҳам тухум демакдир. Мақсадларимиз улкан. Жамоамиз билан маслаҳатлашиб, яқинда тикувчилик бўйича устахона ташкил этмоқчимиз. Уни ташкил қилиш учун етарлича маблағ бор. Ҳозир тикувчилик учун зарур бўлган барча асбоб-ускуналарни сотиб олдик. Яқинда устахонани ишга туширамиз. Умуман олганда, биз маблағ топиш борасида айрим ишлаб чиқаришга ихтисослашган корхоналар билан беллашишимиз мумкин. Бунинг учун моддий қудратимиз етарли.

— Билим юртларининг барчаси ҳам давлат маблағи билан таъминланади, — деди Тошкент шаҳридаги 15-ҳунар-техника билим юрти директори Азот Акбаров, — лекин ҳозирги иқтисодий танқислик юз бераётган, республикамизда бозор муносабатлари шаклланаётган бир пайтда юқоридан келадиган маблағни кутиб, қўл қовуштириб ўтириш адолатдан эмас. Айниқса, ҳозирги кунда билим юртларининг қолиш-қолмаслик масаласи кун тартибига қўйиляпти. Сабаби маблағ етишмаслигидир. Агар биз билим юртларини сақлаб қолмоқчи бўлсак, ҳозирдан ҳаракатимизни қилмоғимиз лозим. Акс ҳолда кеч бўлади.

Биз ўтган йили ёғочни қайта ишлайдиган пилярам қурдик. Ундан йилига 1,5 миллион сўм фойда олмоқчимиз. Ҳозир шунга қўшимча кичик корхона очдик, у ерда ганч-ўймакорлик буюртмаларини бажарамиз, аҳолига ва ташкилот, корхоналарга пуллик хизмат кўрсатамиз. Шунингдек, сантехника анжомларини ишлаб чиқарадиган цехни ҳам ишга туширдик. Булар, албатта, билим юртимиз моддий қудратини оширишга кўмаклашади. Шу йилнинг сентябрь ойидан бошлаб эса давлатдан гўшт, тухум ва сут олмаймиз. Бундай маҳсулотларни ўз ёрдамчи хўжалигимизда етиштирамиз.

— Мен ишлаётган ўқув даргоҳи Жиззах районида жойлашган қишлоқ мактаби, — дея таъкидлади Жиззах районидаги 36-ўрта мактаб директори Марат Зокиров, — биномиз таълим олишга мослаштирилган. Лекин айтиш мумкинки, у Жиззах вилоятидаги энг илғор билим масканларидан ҳисобланади. Яқин йилларгача билим масканимиз заиф мактаблардан ҳисобланиб, моддий базаси кучсиз, таълим-тарбия ҳам шунга мос эди. Биз ота-оналар ва жамоатчиликни тўплаб мурожаат қилдик. Улардан мактабга моддий ва маънавий мадад беришларини сўрадик. Улар кутганимиздан ҳам зиёда қилиб ёрдам кўрсатишди. Бунга жавобан биз таълим-тарбия борасида кескин ўзгариш ясадик. Шу йилнинг ўзида Навоий жамоа хўжалиги билан шартнома тузиб, 10 қути ипак қурти парвариш қилдик ва 200 килограмм пилла сотдик. Сўнг 20 гектар пахта майдонини ижарага олиб, ғўзани ўзимиз парваришладик, тушган кўп миқдордаги маблағни эса мактабга сарфладик.

Биз 1986 йилдан буён мактаб ҳовлисидаги тажриба ер участкасида (бу — 15 сотих) кўчат етиштирамиз. Уч йил давомида япон сапурасини экиб, ҳар йили уч минг тупдан сотдик. Кейинги пайтларда минглаб туп тезпишар ёнғоқ кўчатларини ҳам етиштириб беряпмиз. Яқинда ана шулардан тушган маблағнинг бир қисмига бирйўла 10 кишини қабул қиладиган физиотерапия хонасини қурдик. Ундаги баъзи тиш даволайдиган аппаратуралар эса ҳатто касалхоналарда ҳам топилмайди.

Қорақалпоғистон республикаси Беруний шаҳридаги 17-ҳунар-техника билим юрти директори Сафарбой Сотимов билим юртлари олдида турган бозор иқтисодиёти даври билан боғлиқ муаммоларга тўхталди. Нотиқнинг фикрича, ҳозирги кунда ҳунар-техника билим юртларида бозор қонунларига мослашиш борасида олиб борилаётган ишлардан энг муҳими — битириб чиққан ўқувчи бир неча ихтисосликни эгаллаши, эртага ишсиз қолишдан ҳимоя қилинишини таъминлашдир. Ўз-ўзидан маълумки, янги ихтисосликлар бўйича ўқитишни жорий қилиш учун шунга яраша материал базасини ҳозирлаш керак бўлади. Ўтган ўқув йилидан бошлаб билим юртида фермер, электромонтёр ва кичик қурилиш механизмларига хизмат кўрсатувчи слесарь, «В» тоифали автомобиль ҳайдовчиси ихтисослиги бўйича ўқувчилар қабул қилинди.

Фермер ихтисослигига ўқиганлар 7 хил, электромонтёр ихтисослигига ўқиганлар 3 хил ҳунар эгаси бўлиб чиқадилар. Шу сабабдан бу гуруҳларга кириб ўқишни хоҳловчилар кўпчиликни ташкил этади.

Ишлаб чиқариш таълими усталари янги шароитда ишлашга тайёр эмаслар, дейиш мумкин. Чунки бир гуруҳда ўқиётган ўқувчилар бир неча ихтисосликка эга бўлишлари керак. Мазкур билим юртида эса ишлаб чиқариш таълими усталаридан аксарияти бир неча мутахассисликни биладилар. Шу сабабдан бу масала зиё масканида ишлаб чиқариш усталарини эгаллаган ҳунарлари бўйича табақалаштириш орқали ҳал қилинади.

Шунингдек, туркиялик меҳмон — Ўзбекистонда хусусий лицейлар бош директори Муҳаммад Четинқоя ҳам ўзининг хусусий лицейлар очиш, халқ таълимини яхши истиқболга олиб бориш ҳақидаги илғор, мазмундор фикрлари билан ўртоқлашди.

Конференция охирида халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев залга тўпланганларнинг турлича саволларига атрофлича жавоб қайтарди, улар билан таълим борасида йиғилиб қолган муаммоларни ҳал этиш юзасидан суҳбат ўтказди. Шундан сўнг Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг конференция кунлари Фарғона шаҳрида ўтказилган кўчма коллегияси қарорига асосан, Фарғона вилоятидаги бир қатор оталиқ ташкилотларининг раҳбарларига «Ўзбекистон республикаси халқ таълими аълочиси» кўкрак нишонлари ҳамда Фахрий ёрлиқлар топширилди.

Конференция тугаганидан кейин маорифчилар гуруҳларга бўлиниб, Фарғона вилоятида орттирилган тажрибаларни ўрганиш учун халқ таълими муассасалари томон йўл олдилар.

* * *

Меҳмонлар ташриф буюрган Марғилон шаҳридаги 8-ўрта мактабда ўқувчилар сочиқ ва болалар кийимлари ишлаб чиқаришади. Хомашё билан уларни асосан савдо ташкилотлари таъминлайди. Ўтган йили мактабда атиги 5 минг сўм соф фойда олинган эди. Бу йил эса ҳозирга қадар топилган даромад 17 минг сўмни ташкил этаяпти. Яқинда ўқув масканида яна битта янги «Маҳорат» кичик корхонаси очилди. У ерда замонавий тикув ва тўқув машиналари бор. Ўқувчилар ўзлари газлама тўқиб ва тикиб чиқарган тайёр маҳсулот савдо дўконларида сотувга чиқариляпти. Зиё масканида энди болалар пойафзалини ҳам ишлаб чиқариш мўлжалланмоқда. Олинган соф фойда ўқувчиларга стипендия тариқасида, моддий жиҳатдан кам таъминланган оилаларга ҳиммат сифатида бериляпти. Шунингдек, ўқитувчилар ҳам моддий рағбатлантириляпти. Бу ерда ўқитувчи ва ўқувчилар бўш вақтларида бирлашиб меҳнат қилишади.

Марғилондаги «Аврора» номли мактабнинг «Навбаҳор» кичик корхонасида 11 та подольский тикув машиналари бор. Бу ерда ўқувчилар аввало уч ой ҳунар ўрганишади, кейин ўзлари мустақил равишда маҳсулот ишлаб чиқара бошлайдилар. Мактабда тикувчилик ҳунаридан ташқари пойафзал ишлаб чиқариш ҳам йўлга қўйилган. Уларга хомашё борасида оталиқ ташкилот — бадиий тикув фабрикаси ёрдам бермоқда. Корхона ҳар ойда минг сўмгача соф даромад топаяпти. Ўқувчилар эса 2 минг сўмга етказиб маош олишяпти. У ерда болалар кийимлари, халат, ёмғирпўш, кўйлак каби тайёр маҳсулот ишлаб чиқарилади.

Фарғона районидаги 11-ўрта мактабнинг эса 30 гектарлик ўқувчилар ишлаб чиқариш бригадаси бор. Унда юқори синф ўғил-қизларидан 30-киши меҳнат қилади. Бригада аъзоларига шахсий ер сифатида 5 гектар майдон берилган. Болалар ўша ерларга ўзлари учун зарур бўлган нарсаларни экишади. Ўқувчилар бригадада ерларида ишлаб, ўрта ҳисобда минг сўмдан маош олишяпти. Ерларга асосан маккажўхори, лавлаги ва пахта экилади. Ёрдамчи хўжаликда эса қўй-моллар парвариш қилинади. Ишлаб топилган даромаднинг 7 фоизи мактаб ҳисобига ўтказилади.

Ана шу маълумотлардан кўриниб турибдики, демак, Фарғона вилоятида ёрдамчи хўжаликларни ривожлантириш борасида кўп тажриба тўпланган. Бу тажрибаларни эса республика бўйича оммалаштирса арзийди. Меҳмонлар мактабларнинг ишлаб-чиқариш фаолияти билан атрофлича танишиб, кўп нарсаларни ўрганишди. Албатта, бу ўрганилган тажрибаларни ҳаётга нечоғли татбиқ этиш энди уларнинг ўзларига боғлиқ. Ишнинг натижасини эса, ягона ҳакам — сарҳисоб даври бўлмиш келажакдаги вақт кўрсатади.

Аваз ҲАЙДАРОВ,
«Маърифат» рўзномасининг махсус мухбири.

Янгилаш даври, янгиланиш даври

ЛИЦЕЙНИНГ БИР ЙИЛЛИК НАТИЖАСИ

Ўқув йили якунланиб, илм масканларида битириш ва синфдан-синфга кўчириш имтиҳонлари бошлаб юборилди. Янгиланиш жараёни жумҳуриятимиздаги барча мактабларга ҳам сезиларли тарзда етиб борди. Чунончи жумҳуриятимизда лицей мактабларининг ташкил этилганлиги ана шу йўлда ташланган дадил қадамлардан бўлди.

Тошкент вилояти Зангиота ноҳиясидаги Нодира номли 15-ўрта мактаб ҳам ҳар жиҳатдан мослаштирилиб, лицей мактабга айлантирилганди. Орадан анчагина вақт ўтди. Бу вақт мобайнида илм бериш борасида нисбатан ўзгаришлар бўлдими?

Суҳбатдошимиз — лицейнинг директори Шавкат Расулович Мадумаров билан шу хусисида фикрлашдик.

— Шавкат Расулович, лицейдаги бир йиллик натижа раҳбар сифатида Сизни қониқтира олдими?

— Албатта, лицей талаблари оддий илм масканлариникига нисбатан жиддийроқ. Чунончи, бу ерда таълим олаётган ўқувчилар ҳам танлаб олинган бўлиб, умумий нуқтаи назардан қаралганда якунни жамласак, қониқиш ҳосил қилиш мумкин. Батафсилроқ гапирадиган бўлсам бизда жами 914 нафар ўқувчи бўлиб, 70 нафар ўқитувчи, шундан 14 нафар турли фанлар бўйича фан номзодлари ва бир фан доктори жамоамизни ташкил этади. Уларнинг изланиш ва ўз устиларида ишлашлари натижасида ўқув йилини яхши якунладик.

Бироқ ўтган давр лицейни юксалтириш учун ҳали кўплаб ишларни амалга ошириш лозим бўлишини ҳам кўрсатди.

— Улар нималардан иборат?

— Масалан, бизнинг лицей жумҳуриятда ҳам аниқ, ҳам ижтимоий фанлар бўйича алоҳида ўитилиши билан бошқа лицейлардан ажралиб туради. Энди масаланинг асосий моҳиятига ўтадиган бўлсак, лицейлардаги ҳар бир фан, ҳар бир тема ёки мисол ва масалалар қайта ишлаб чиқилиши, аниқроғи, лицейдаги ўтиладиган дарс мундарижаси мураккаблаштирилиши ёки мослаштирилиши лозим. Айтайлик, ҳозирги дарсликлар билан оддий мактаб ўқувчиси ҳам, лицей талабаси ҳам бир хилда шуғулланади. Ўртадаги тафовут эса кўзга кўринмайди.

Маълумки, ҳозир барча лицейлар олий ўқув юртлари билан муддатли шартнома тузишган. Менинг назаримда ана шу шартномаларнинг бошқача йўлларини ҳам биргаликда ишлаб чиқишни вақтнинг ўзи кўрсатаяпти. Бундай дейишимга бир қанча асос бор. Масалан, биз ўқув йили бошиданоқ Тошкент техника дорилфунуни, жумҳурият рус тили ва адабиёти педагогика институти, Низомий номли педагогика институтининг расм ва чизмачилик куллиёти, 2-Тошкент тиббиёт олий илмгоҳлари ҳамда бир неча ҳунар-техника билим юртлари билан шартномалар тузгандик. Лекин йил давомида уларнинг бир қанчасида ўзгаришлар содир бўлди. Чунончи, айримларининг ректорлари ўзгарди, бошқаси эса дорилфунун бўлиб, иккинчи бир институт билан бирлаштирилди. Назаримда улар билан тузилган шартномалар ўз кучини йўқотаётгандай. Демак, кўриниб турибдики шартномада қандайдир узоқни кўзлаган кафиллик бўлмагандан кейин лицей тақдири қандай бўлади?..

— Лицей мактабдаги оталиқ ташкилотининг фаолияти Сизни қониқтирадими?

— Илмгоҳимизни «Наврўз» жамоа хўжалиги оталиққа олган. Улар мактабнинг келажагини ўйлаб ҳар жиҳатдан қўлларидан келганча бизга ёрдам беришмоқда. Айниқса, мактаб майдонини кенгайтиришда, таъмирлаш ишларини бажаришда масъулиятни ҳис этишмоқда. Бундан ташқари энг аълочи ўқувчиларимизга 200 сўмдан стипендиялар ажратаётганликларини мамнуният билан тилга олиш мумкин. Шунингдек, жамоа хўжалик ҳисобидан бир нафар ҳамшира ўқувчиларимизнинг соғлиғини назорат қилиш, керакли пайтда тиббий ёрдам кўрсатишга бириктилган.

Ота-оналар билан ишлаш хусусида ҳам икки оғиз гапиришни истардим. Илгарилари мактаб йиғинларида ота оналарни эшикма-эшик юриб ҳам мактабга тўплаб бўлмасди. Лицей бўлгач, уларда ҳам анча қизиқиш уйғонди. Ҳозир ҳар ойда ота-оналарни тўплаб ўқувчилардан ёзма равишда имтиҳон оламиз, улар ўз фарзандларининг қобилиятларини ўз кўзлари билан кўришади. Мактабдаги бошқа ишларимизга ҳам эндиликда ота-оналар яқиндан ёрдам беришмоқда.

— Шавкат Расулович, кўпчиликни қизиқтираётган битта савол: лицейда олтин ёки кумуш медаль масаласи қандай тақсимланади?

— Бу масала мени ҳам жуда кўп ўйлантиради. Биз мустақил жумҳурият сифатида анчагина ишларни амалга ошираяпмиз. Шу жумладан, халқ таълимида ҳам. Лекин баъзи ишларимиз ҳамон эскичалигича қолиб келмоқда. Айтайлик, медаллар масаласи. Аҳамият беринг, 1826 йил чор Россиясининг гимназияси уставига мувофиқ медаллар таъсис этилган бўлиб, бу олий ўқув юртига киришга имтиёз яратган. Лекин ҳозирги кунда лицейда таълим олган ўқувчига худди шундай иш тутилса, мақсадга мувофиқ келармикин? Менинг назаримда йўқ, албатта! Акс ҳолда мактаблардан иқтидорли ўқувчиларни лицей учун танлашнинг нима кераги бор.

Мен лицейдаги айрим муаммолар хусусида ҳам тўхтаб ўтишни истардим. Ўзим хизмат қилаётган илмгоҳнинг шарт-шароитидан келиб чиқиб, баъзи хулосаларга келдим. Масалан, лицейимиз ҳар жиҳатдан мослаштирилган, шароитлари мавжуд бўлса-да, ўзининг алоҳида ҳисобига эга эмас. Ҳар бир сўмни олишимиз учун, албатта, қишлоқ шўроси ёки бошқа жойларга елиб-югуришимизга тўғри келаяпти. Гарчи бизга кўплаб корхоналар маблағ ўтказишга мойиллик билдириб турган бўлсалар-да, айни кунда аҳволимиз оғир.

Хуллас, лицейлар жумҳуриятимизда эндигина фаолият бошлаб, кенг қулоч ёзмоқда. Уни юқори поғонага олиб чиқиш учун жуда кўплаб ишларни амалга оширишга тўғри келади. Энг асосийси, биз ҳозирги кунда миллий мактаб яратиш хусусида турли-туман фикрлар билдирмоқдамиз. Албатта, бу нарсани шакллантириш, изга солиб олишни кечиктириб бўлмайди. Зотан, менинг назаримда, миллий мактабнинг асосини лицейлар ташкил этса, айни муддао бўларди...

М. ҚЎЧҚОРОВ,
А. ҲАҚБЕРДИЕВ.

Суратни А. Акмалов олган.

ҚАНДАЙ ЯШАЯПСАН, ТАЛАБА?

Самарқанд тиббиёт институти тасарруфида 7 та ётоқхона бор. Уларнинг 6 таси тўрт қаватли биноларда жойлашган. Бу ерда 1 минг 956 талаба яшайди. Бу рақам ётоқхонага навбат кутаётган талабаларнинг 40 фоизини ташкил қилади, холос. 3 минг талаба шахсий уйларда ижара ҳақи тўлаб яшаяпти. Уларнинг турмуш шароити, йўл азоби-чи? Шу туфайли биз улар билан мулоқотда бўлолмадик.

1988 йил бошида шаҳар маъмурларининг ташаббуси билан собиқ суворовчилар билим юртига қарашли ўқув корпуслари, 120 ўринли ошхона ва бошқа мулклар тиббиёт институтига олиб берилган эди. Бу ерда ўшандан буён таъмирлаш ишлари олиб бориляпти. Иш ҳали-вери охирига етиши қийин. Тўғри, талабаларнинг ўқиши, яшаши ва хордиқ чиқариб ишлаши учун бир мунча ижобий ишлар қилинган. Бундан кўз юмиб бўлмайди.

Ўтган йили ғишт заводига қарашли ётоқхона сотиб олиниб, яхши таъмирланди. Бу ерда оилали талабалар яшамоқдалар.

Олий ўқув юртининг 4, 5 ва 6-ётоқхоналарида бўлганларнинг баҳри-дили очилади. Ҳаммаёқ супурилган-сидирилган. Тўрт қаватли бинода асосан педиатрия куллиётида таҳсил кўраётган талабалардан 367 нафар йигит-қиз яшайди. Биринчи қаватда 20 ўринли шинам буфет улар хизматида. Бу ерда маҳсулот ва таомлар 50 фоиз арзон нарх билан сотилади. Талабалар билан суҳбатлашганимизда буфетчи Исмоил Қобиловнинг хизматидан миннатдор эканликларини изҳор қилдилар.

Ётоқхонанинг 4-қаватида маиший-маданий хоналар ҳам жойлашган. Қизларга тегишли гигиена хонаси, йигитлар учун махсус хоналар талаб даражасида жиҳозланган, иссиқ-совуқ сув билан таъминланган.

Ётоқхоналарни айланганимизда яратилган шарт-шароитлар чакки эмаслигига иқрор бўлдик. Барча ётоқхоналарга шаҳар билан ва шаҳарлараро алоқа қиладиган телефон аппаратлари қўйилган. Талабалар кенгашларида муҳокама қилинадиган масалалар радио орқали эшиттирилиб борилади. Шунингдек, бу ерда 4—5 ва 6 ўринли меҳмонхоналар ҳам ташкил қилинган. Бу фарзандларини кўргани келган ота-оналарга хизмат қилади. Тиббий хизмат ҳам яхши йўлга қўйилган.

Ректорат ва касаба уюшмаси қўмитаси овқатларнинг сифати ҳақида ғамхўрлик қилмоқда. 6-ётоқхонада 100 ўринли кино-театр, кутубхона ва дам олиш уйи бор.

Ректор Нуриддин Камоловнинг ташаббуси билан ётоқхоналарда қабул хоналари ҳам ташкил қилинган. Ректорнинг ўзи ҳар ҳафтада институтнинг талабалари билан учрашиб, уларнинг талаб ва эҳтиёжлари билан қизиқади, ҳал қилиниши лозим бўлган муаммоларни ечишда кўмаклашади.

Талабаларни озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда ибратли ишлар қилинаётганлиги бизни қувонтирди. Бу соҳада касаба уюшмаси қўмитаси раиси Т. Шомуродовнинг ҳиссаси катта эканлигини алоҳида таъкидлаймиз.

Институт талабалар касаба уюшмасининг 6 мингга яқин аъзоси бор. Улар меҳр-мурувват қуршовида. Ётоқхоналар, буфет ва ошхоналарни жиҳозлаш учун кейинги 2-3 йил ичида 548 минг сўмлик мебель, 462 минг сўмлик юмшоқ мебель ва бошқа жиҳозлар сотиб олинганлиги талабаларга қилинаётган ғамхўрликнинг бир кўринишидир.

Биноларни таъмирлаш учун 927 минг 952 сўмлик маблағ ҳаражат қилинган. Ошхона, буфетларни кенгайтириш учун институт худудида қурилиш ишлари авжида. Қироатхона, кутубхона, кир ювиш, қуритиш, дазмоллаш хоналари мавжудлиги талабаларнинг турмуш шароитига алоҳида эътибор берилаётганидан далолатдир.

Ҳа, Президент ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг талабаларнинг имтиёзли овқатланишини ташкил қилиш тадбирлари тўғрисидаги қарори тиббиёт олий ўқув юртларида изчил амалга оширилаётганлиги барча талабаларни мамнун этмоқда.

З. БАҲРИЕВ,
ўз мухбиримиз.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ

САВОЛ: — Айтингчи, олий ва ўрта махсус маълумотли ўқитувчиларнинг ойлик маошлари бир хилми? Аттестацияда ўқитувчиларнинг иш стажлари инобатга олинадими?

Турсунбой АБДИМЎМИН ўғли, Қибрай ноҳияси.

ЖАВОБ: — Амалдаги тартибга кўра, мутахассис малакаси олий маълумотли, ўрта махсус маълумотли педагогик иш стажи бўлмаган кишиларга берилади. Олий маълумотли педагогик иш стажи 3 йилдан кам бўлмаган педагог ходимлар, ўрта махсус маълумотли педагогик иш стажи беш йилдан кам бўлмаган ўқитувчи ходимларга II тоифа (ёшларни замонавий услубларда тарбиялаётган, касб маҳоратига эришган, юқори ташкилотларнинг фахрий ёрлиқлари билан тақдирланган каби) мутахассислиги белгиланиши мумкин.

Демак, белгиланган мутахассислик тоифасига кўра, иш ҳақи аниқланади.

●

САВОЛ: — Маълумотим олий, 38 йиллик иш стажига эгаман, «Методист-ўқитувчи» унвоним бор. Вилоят, ноҳия, мактаб маъмуриятининг фахрий ёрлиқлари билан тақдирланганман. Район газеталарида иш тажрибам ёритилган. Мактаб маъмурияти эса мен билан мулоқотда бўлмай ўзича тоифа белгилабди. Қонда бўйича мен қандай тоифа мутахассислигига лойиқман?

Обиджон ҲУСАНОВ. Андижон вилояти.

ЖАВОБ: — Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг педагог ходимларни аттестациядан ўтказиш ҳақидаги тавсиясига биноан, баъзи шартларни (мактабларaро, район бирлашмалари ишида фаол қатнашиш, таълим-тарбия ютуқларини мунтазам равишда тарғибот қилиш, бу ҳақда вазирликнинг нишони билан тақдирланиш) инобатга олмаган ҳолда сизга I тоифа мутахассиси малакасини белгилаш мумкин эди.

Агар аттестация хулосасидан норози бўлсангиз, вилоят халқ таълими бошқармасига мурожаат қилишингиз мумкин.

● *Бошланғич синф ўқитувчиларига*

1992—1993 ЎҚУВ ЙИЛИДА «ЎЗБЕК ТИЛИ» ДАРСЛИКЛАРИГА КИРИТИЛАДИГАН ЎЗГАРТИРИШЛАР

Республика ўқув-методика маркази «Бошланғич таълим услубияти» бўлими методистлари республикамизнинг бир гуруҳ олимлари билан ўзбек миллий мактабининг бошланғич синфлари учун янги, мукаммал дарсликларни тайёрлаш устида иш бошлаб юборди. Аммо бу иш, яъни дарслик яратиш мураккаб, маълум вақтни, маблағни талаб қиладиган, ўз муаммоларига эга бўлган жараёндир. Демак, янги ўқув йилини янги дарсликлар билан бошлаш имкониятига эга эмас эканмиз, «эски» дарсликлардан қандай фойдаланиш мумкинлигини ўйлаб кўришимиз зарур. Шу мақсадда ҳаракатдаги барча дарсликлар ўрганиб чиқилди, чуқур таҳлил қилинди, улардан янги ўқув йилида фойдаланиш юзасидан методик тавсиялар тайёрланди.

Бошланғич таълим «Ўзбек тили» дарсликларидаги баъзи машқлар учун танланган матнлар, шеърлар, гаплар давр тақозоси билан ҳаётийлигини йўқотганлиги маълум бўлиб қолди. Демак, янги ўқув йилида бу материаллардан фойдаланиш мумкин эмас.

3 йиллик бошланғич таълим 2-синф «Ўзбек тили» (муаллифлар — С. Фузаилов ва М. Худойберганова) ҳамда 3-синф «Ўзбек тили» (муаллифлар — А. Азизова ва А. Каттахўжаева) дарсликларида машқлар учун танланган матн, шеър ва гапларнинг асосий қисми Коммунистик партия ҳақида, ҳатто 3-синф дарслиги «коммунистик партия иши учун курашга бўл тайёр!» шиори ва партия ҳақидаги шеър билан бошланади. Шу мазмун такрорланган қуйидаги машқлар матн ва шеърларидан фойдаланмаслик зарур:

2-синф дарслигида — 39, 77, 141, 178, 190-машқлар.

3-синф дарслигида — дарсликнинг 3-саҳифаси, 29, 40, 331-машқлар.

Машқларнинг асосий қисми Ленинга, Октябрь байрамига, Москванинг улуғ шаҳар эканлигига, октябрят, пионер ва комсомолларга, СССРга бағишланган. Булар қуйидагилардан иборат:

2-синф дарслигида — 17, 78, 83, 90, 126, 140, 150, 174, 196, 250, 251, 313.

3-синф дарслигида — 3, 7, 8, 71, 77, 85, 98, 99, 101, 104, 105, 108, 118, 121, 122, 125, 126, 131, 145, 168, 199, 220, 226, 246, 255, 262, 272, 288, 289, 303, 308, 313-машқлар.

4 йиллик бошланғич таълим «Ўзбек тили» дарсликларида ҳам машқлар учун жуда кўплаб сиёсий мавзулардаги, 15 республика иттифоқи (4-синф дарслиги 131-машқ), Ленининдан миннатдор бўлиш (4-синф — 143-машқ). Ленинни қуёш билан тенглаш (4-синф — 144-машқ). Ўзбекистон табиати ҳақида матн бўлмаса-да, рус ўрмони табиатини мақташ (4-синф — 297-машқ), рус халқи буюк оғамиз эканлигини таъкидлаш (2-синф — 217машқ) мазмунидаги матнлар, шеърлар ҳамда танланган гаплар кўплаб учрайди. Бундай машқлар сирасига яна қуйидагиларни киритиш мумкин.

2-синф «Ўзбек тили» дарслигида (муаллифлар — К. Қосимова ва Фузаилов С.) 10, 12, 18, 30, 34, 52, 63, 64, 108, 112, 125, 126, 146, 147, 149, 184, 194, 217, 218, 260, 280, 282, 311, 314, 318, 342,355, 359, 378, 384, 393, 401, 414-машқлар.

3-синф «Ўзбек тили» дарслигида (муаллифлар — С. Фузаилов, М. Худойберганова, Н. Ашурова) 15, 23, 25, 42, 52, 58, 64,78, 92, 93, 105, 129, 106, 230, 332,290, 305-машқлар.

4-синф «Ўзбек тили» дарслигида (муаллифлар — А. Азизова, Р. Икромова) 80, 92, 94, 97, 98, 109, 111, 115, 116,121, 122, 131, 143, 144, 145, 178, 185, 191, 197, 205, 225, 233, 235, 241, 245, 252, 253, 254, 256, 275, 297, 321, 334, 352, 345-машқлар.

(Давоми 4-бетда).

ХАЙР, ДОРИЛФУНУН!

Инсон ҳаётида шундайин онлар бўладики, у пайтда киши на қувонишнинг, на ғамгин тортишнинг уддасидан чиқади. Тўғри-да, беш йил олий даргоҳда илм олиб, журналистлик касбини эгаллаган, мусофирчиликда қиёмат дўсту дугона тутинган йигит-қизларнинг бир кун келиб турли маконларга йўл олиши нақадар оғир.

Тошкент Давлат дорилфунунининг журналистика факультети битирувчилари билан «Хайрлашув кечаси»да юқоридаги каби ҳолат ҳукмрон бўлди. Сўз олган диплом соҳиблари ва соҳибалари сабоқ берган муаллимларига раҳмат айтишиб, қуйи курслар талабаларига сизларни ҳам шу кунларга етказсин, дея ният қилишди.

Мухбиримиз.

Шу кунларда барча олий ва ўрта махсус ўқув юртларида йиллик якуний имтиҳонларни топшириш қизғин давом этмоқда. Пойтахтимизнинг Чилонзор ноҳиясида жойлашган педагогика билим юрти талабаларининг ҳам имтиҳонга тайёргарлиги ўзгача. Бу билим юртида 1500 дан ортиқ талаба таҳсил олади. Сиз тасвирда кўриб турган қиз шу билим юрти аълочиларидан. Санда Ўткир қизи 1991 йил Тошкент шаҳридаги 24-ўрта мактабнинг 9-синфини имтиёзли шаҳодатнома билан тамомлади. Айни дамда ушбу илм даргоҳининг I курс илғор талабаларидан бўлиб, имтиҳонларни аъло баҳоларга топширмоқда.

Комил Улуғ ХОЛДОР ўғли тасвирга олган.

Бозор иқтисоди:

МУАЛЛИМ ҲУҚУҚИГА КАФИЛЛИК БОРМИ?

Қонун мезони — адолат пешволари ҳам янгиланиш жараёни муносабати билан эркинликка эришди. Энди аввалгидек марказ буйруқбозлиги, тазйиқи йўқ. Мустақил жумҳуриятимизнинг ўз адолатпарварлари, ҳуқуқни ҳимоя қилиш, инсон ҳақ-ҳуқуқини поймол этувчиларнинг, айтиш мумкинки, «танобини тортадиган»лари бор.

Суҳбатдошимиз Бухоро вилоятининг Пешку ноҳияси прокурори, 1-тоифали ҳуқуқшунос Фурқат Ҳасанович Маҳмудов бугун рўзномамиз орқали ҳуқуқни муҳофаза қилиш борасида баъзи фикрларини билдиради.

— Фурқат Ҳасанович, ниҳоят, касбдошларингиз кутган яхши кунлар ҳам келди. Демоқчиманки, ҳуқуқни ҳимоя қилиш органлари қайсидир партия учун хизмат қилишдан, марказ буйруқларидан озод этилиб, аниқроғи, партиясизлантирилди. Демак, эркин ишлаш учун мана шунинг ўзи ҳам биринчи кафилликдан далолат эмасми?

— Бир неча ойдирки, суд, прокуратура, милиция маҳкамалари партиясизлантирилди. Лекин бу ана шу органларда тарбиявий-сиёсий ишлар ўз ҳолига ташлаб қўйилди, деган маънони англатмаслиги керак. Биз истаган вақтда ҳар қандай партия билан холисона ишлаш имкониятини яратишимиз мумкин. Бироқ шуни ҳам ўз вақтида таъкидлашни истардимки, прокуратуранинг биринчи галдаги вазифаси, ким бўлишидан қатъий назар, инсон ҳуқуқини муҳофаза этишдир.

— Маълумки, кейинги даврларда, жумҳурият раҳбарияти халқ фаровонлиги йўлида қатор хайрли ишларни амалга оширмоқда. Шу жумладан, халқ таълими соҳасидагилар учун ҳам кўплаб имкониятлар яратилди. Усти-устига бу соҳада чиқараётган Фармон ва қарорнинг жойлардаги ижроси сизларни шошириб қўймаяптими?

— Ўз ўрнида берилган савол. Янги қонун-қоидалар, бир қатор тадбирлар халқимизни қувонтирмоқда. Албатта, бу айни пайтда биз учун ҳам қувончли. Лекин масаланинг иккинчи бир жиҳати, маъзур тутгайсизу, айрим тепса тебранмас раҳбарлар ана шу хайрли ишларни амалга оширишда, гарчи бу нарсалар айтарли даражада оғир бўлмаса-да, одамларни сарсон-саргардон қилишдан нарига ўтмаяптилар. Масалан, халқ таълимида меҳнат қилаётганларга қатор имтиёзларнинг берилганлигини ҳаммамиз яхши биламиз. Бу имтиёзларни бажариш эса баъзи ташкилотларнинг раҳбарларига, колхоз ва совхозлардаги масъул кишиларга бориб тақалади. Афсуски, уларнинг айримлари муаллимларни ҳар хил баҳоналар билан саргардон қилиб, баъзи норозиликларнинг келиб чиқишига сабабчи бўлаяптилар.

Ҳали таъкидланганидек, бу каби ишлар, айрим шахсларнинг тажовузкорлиги туфайли адлия ходимларини ҳам сарсон қилмоқда. Биргина ноҳиямизда худди ана шундай сарсон-саргардонлик азобига гирифтор бўлган 150 нафардан ортиқ ўқитувчи прокуратуранинг аралашуви билан ўзларига тегишли бўлган имтиёзларга эришдилар.

— Эсингизда бўлса, уч йил илгари жумҳуриятимизда ўзбек тилига давлат мақоми берилганди. Гарчи бу сизларнинг асосий вазифаларингизга кирмаса-да, тил ҳақидаги Қонуннинг бажарилишини ноҳия қонуншунослари назоратга олганми?

— Давлат тили ҳақидаги қонуннинг қабул қилиниши кўплаб бебаҳо бойликларимизни — миллий анъаналарни қайта тиклашга имкон яратди. Аммо ҳанузгача буни ҳамма ҳам тушуниб етмаяпти.

Сир эмас, узоқ йиллар миллат устидан юритилган «тегирмон тоши» нинг асорати тил тараққиётига ҳам ўз таъсирини ўтказди. Эндиликда қайси ташкилотда бўлмасин, кишиларимиз оддий ариза ёзганда ҳам сўзларни қориштириб, ярим русча, ярим ўзбекча қилиб тайёрлашмоқда. Демоқчиманки, ерли аҳолидан чиққан раҳбарларнинг ўзики бу ишда аҳамиятсиз экан, ўйлаб кўринг, бошқалардан нимани ҳам кутиш мумкин. Бундай муносабат бўлгач, тил ҳақидаги қонуннинг амалга оширши сустлашаверади. Ҳозирча биз ноҳиядаги кўплаб ташкилотларнинг раҳбарлари билан ҳамкорликда иш олиб бораяпмиз. Гарчи натижаси кўнгилдагидек бўлмаса-да, бир-икки йилда ниятларимиз рўёбга чиқишига имоним комил.

— Ҳозир бозор иқтисодининг кўплаб инжиқликлари вақтинчалик бўлса-да, одамлар орасида баъзи миш-мишларга сабаб бўлмоқда. Устига-устак «фалон кишини пичоқлаб кетишибди», «...уйини ўғри урибди» деган ваҳималар ҳам одамларни қўрқув асоратига солиб қўймоқда.

— Ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий тангликнинг бир пайтнинг ўзида юзага келиши, нарх-навонинг кескин кўтарилиши баъзи-бировлар учун меҳнат қилмай даромад топишга имкон яратиб қўймоқда. Шуни айтиш керакки, баъзилар буни давлат нуқтаи назаридан боғлашмоқда. Йўқ, бу хато тушунчадир. Кўпчилик маҳаллалар, бу ҳеч кимда содир бўлмасинки, лекин бирор кор-ҳол юз берса, дарҳол қонунчиларни айблашади. Улардан «ўғри»ни топиб беришни талаб этишади. Лекин ўзлари эса ҳеч бир ёрдам қилишмайди. Ахир бизнинг биринчи суянчиғимиз халқ-ку! Халқ назоратчилари бизга ёрдам бермаса, бўлиб турган баъзи жиноятларни ошкор этмаса, бу ишнинг чигалланишига, аниқланиши ойлаб чўзилишига сабаб бўлади. Бу борада баъзи мисолларга эътиборни қаратмоқчиман. Пешку ноҳиясида кейинги икки йил ичида ўнлаб турли хилдаги жиноятлар фош этилди. Ачинарли томони шундаки, ана шу қонунбузарлар орасида вояга етмаган ёшлар, мактаб ўқувчиси, ҳатто баъзи ўқитувчиларнинг аралашиб қолаётганлиги киши дилини хуфтон қилади. Кўриниб турибдики, айрим мактабларда, оилаларда тарбиянинг бузилиб кетганлиги, ота-оналарнинг ўз фарзандига тобора бефарқ қараётганлигидан далолат, мана шундай оқибатларга олиб келмоқда.

Лекин фурсат ғанимат, ҳечдан кўра кеч яхши деганларидек, биз прокуратура ходимларидан иборат махсус гуруҳ тузганмиз. Улар жойларда, мактабларда бўлишиб, тарғибот ишларини олиб боришмоқда. Таассуфки, ҳар қанча иш қилинса ҳам, ҳали таъкидланганидек, ваҳимали ҳодисалар бўлмаяпти, дейиш қийин. Мен фурсатдан фойдаланиб, маҳалла ва қишлоқларда халқ орасида тузилган назоратчилар сонини кўпайтиришни тегишли кишилардан, ҳусусан, маҳалла қўмиталари ва қишлоқ оқсоқолларидан яна бир бор сўрайман. Ана шундагина ишимиз енгил кўчади.

— Фурқат Ҳасанович, сизга оғир ботса-да, галдаги савол бир оз қалтисроқ. Маълумки, прокуратура ходимлари давлат қонунларини жойларда тўғри қўллаш устидан назорат олиб борадиган кишилардир. Демакки, халқнинг энг одил кишилари ҳисобланишади. Бироқ ўзининг жирканч хатти-ҳаракатлари билан шу соҳада ҳалол ишлаётганлар обрўйига путур етказаётганлар ҳам афсуски, йўқ эмас.

— Ҳақли эътироз. Қонун ҳимоячилари орасида ана шундай кишилар йўқ, десам хато бўлади, албатта. Шоли курмаксиз бўлмайди, деганларидек, бошқа соҳалардаги сингари бизда ҳам «адашиб келиб қолган»лар, табиийки бор. Натижада уларнинг ўз касбига совуққонлик билан қараши, инсон тақдирига бефарқ муносабатда бўлиши масалага юзаки ёндошиши баъзида биз учун анча қимматга тушаяпти. Лекин ҳамма нарсани ҳам вақт мезони белгилашини унутмаслик керак.

— Кенг қамровли жамиятимизда халқ таълими ходимлари сингари ҳимоясиз кимсалар бўлмаса керак. Бир қатор имтиёзларни инобатга олмаганда ҳозир ҳам худди шундай, дейилса хато ҳисобланмаслигига имонимиз комил.

— Албатта, мустақил давлатнинг пойдеворини мустаҳкамлаш, унга тамал тошини қўйиш биринчи навбатда педагоглар зиммасига тушаётганлигини, таассуфки, ҳамма ҳам англаб етмаяпти. Бунинг устига муаллимларнинг таълим жараёнида айрим ҳуқуқлари чегараланиб қўйилганки, менинг назаримда, ана шу чегараланиш оқибатида тарбия издан чиқмоқда. Яна бир жиҳати — ота-оналаримиз ҳам уларга ёрдам бериш ўрнига муаллимни дўппослаш, уни ҳақоратлаш, ҳатто судга беришгача бориб етишмоқда.

Бир мисол. Ўтган йили ана шундай ҳолдан бештаси ноҳиямизда қайд этилди. Бир ўқитувчи узоқ муддатда «жиноятчи» сифатида ҳибсда ушлаб турилди ҳам. Лекин натижа-чи? Адолат посангисини тўғри ушлаб, ҳисоблашилганда эса ўша муаллимларнинг ҳаммаси ҳам ҳақ эканлиги амалда исботланди.

Мен шу ўринда яна таъкидлаб айтаманки, мустақил жумҳуриятнинг келажак тақдири ёшлар қўлида экан, демак, ана шу ёшларни тарбиялашда ўзини масъул деб билаётган муаллимларимиздан ёрдамимизни дариғ тутмаслигимиз лозим.

— Ташаккур, Фурқат Ҳасанович!..

Суҳбатни Рашид АСЛАНОВ олиб борди.

МУСИҚА МУАЛЛИМЛАРИ УЮШМАСИ

Бозор иқтисоди муносабатлари халқ таълими ишига ҳам таъсир этмоқда. Танг аҳволдан қутилиш учун эса ташаббускорлик, ишнинг кўзини билиб ҳаракат қилиш талаб этилмоқда. Жумладан, мактабларда мусиқа ўқитувчиларининг дарслик ва ўқув қўлланмаларига бўлган талаблари мутлақо қондирилаётгани йўқ. Бу муаммоларни музика ўқитувчиларининг ўзлари ҳал этишлари давр тақазоси бўлиб қолди. Бунинг учун музика муаллимлари уюшмасини тузиш лозим.

Ўзбекистон тасвирий санъат муаллимлари уюшмаси раиси, педагогика фанлари номзоди Р. Ҳасанов мусиқа муаллимлари уюшмаси таъсис қурултойини кириш сўзи билан очиб, республика вилоятларидан келган вакилларни янги ижодий уюшма ишини жонлантиришда фаол иштирок этишга чақирди.

Янги ижодий уюшма ташкилий қўмитаси раиси, доцент Д. Омонуллаев уюшма Низоми лойиҳаси ҳақида маъруза қилди.

Низом лойиҳасида таъкидланганидек, Ўзбекистон мусиқа муаллимлари уюшмаси кўнгилли мустақил жамоат ташкилоти бўлиб, ўз сафида ёшларнинг мусиқий-бадиий маданиятини яхшилаш борасида иш олиб бораётган турли тоифадаги мактаблар, олий ва ўрта ўқув юртларининг ўқитувчилари мактабгача тарбия болалар муассасаларининг мусиқа тарбиячилари, олимлар, методистлар, психологлар, санъатшунослар, композиторлар, халқ таълими ва маданият маҳкамаларининг ходимларини бирлаштиради. Уюшманинг фаолияти асосан фан ва амалиёт ходимларининг ҳамкорлигига таянади.

Нотиқ Низом лойиҳаси боблари ҳақида сўз юритар экан, шу пайтгача мусиқа таълимида йўл қўйиб келинган камчилик ва хатолар ёшлар маънавиятига салбий таъсир кўрсатганлигини, миллийлик унутиб қўйилганлигини алоҳида қайд этиб, ривожланган мамлакатлар — Япония, АҚШ, Германиядаги мусиқа таълими соҳасида ўрганишга арзийдиган тажрибаларга батафсил тўхталиб ўтди.

Таъсис қурултойида мусиқа таълимини такомиллаштиришда уюшма муҳим аҳамиятга эга эканлиги алоҳида таъкидланди. Бинобарин, икки йил бурун ташкил этилган тасвирий санъат муаллимлари уюшмаси ўтган қисқа муддат ичида ўз қаддини тиклаб олди. Ишлаб топилган маблағ ҳисобига мактаб ва мактабгача тарбия муассасалари учун ўнлаб номда ўқув қўлланмалари, ўқув кўргазмали қуроллари ишлаб чиқарди. Ҳозирги кунда уюшма жамғармаси 500 минг сўмдан ортиб кетди. Тасвирий санъат муаллимлари уюшмаси эндиликда таъсис этилаётган уюшмага ҳомийлик қилаётганлиги ишнинг ривожида муҳим омил бўлади.

Биз таъсис қурултойда иш манфаати юзасидан ишчанлик ва жонкуярлик вазиятининг гувоҳи бўлдик. Танаффуссиз беш соат мобайнида анжуман қатнашчилари куюнчаклик билан Низом лойиҳасига ўз тузатишларини киритишди, мавжуд муаммоларни ҳал этиш юзасидан фикр-мулоҳазаларини рўй-рост баён этишди.

«Мактабгача тарбия» журнали муҳаррири М. Қўшмоқов янги уюшманинг маънавиятни таркиб топтиришда, ёшларда мусиқа дидини тарбиялашда, музика ўқитишни яхшилашдаги аҳамияти ҳақида гапириб, Низом лойиҳасига айрим тузатишлар киритишни таклиф қилди.

Андижонда ташкил этилган «Ғижжаки Бобурий» кичик корхонаси раҳбари А. Абдураимов дарсга музика асбобисиз кириб бўлмаслиги ҳақида гапириб, ғижжак, дутор нусхаларини, доираларнинг янги, турли ёшдаги ўқувчилар ва катталар учун мўлжалланган намуналарини йиғилганларга намойиш этди. Мазкур корхона томонидан яратилган мусиқа асбобларига чет эллардан ҳам харидорлар чиқаётгани айтилди.

Ўзбекистон композиторлар уюшмаси котиби А. Мансуров йиғилганларни уюшма ташкил этилаётганлиги билан қутлаб, Низом лойиҳасига тузатишлар киритиш юзасидан бир қатор аниқ таклифларни айтди.

Шунингдек, таъсис қурултойида Қирғизистон республикасининг Жалолобод шаҳридан ташриф буюрган меҳмон М. Мадаминов, Тошкент давлат консерваторияси профессори И. Акбаров, Андижон вилоят ўқитувчилар малакасини ошириш институти кабинет мудири М. Аҳмедов, Урганч шаҳридаги 2-мактаб ўқитувчиси С. Нурматов, Фарғона вилоят ўқитувчилар малакасини ошириш институти кабинет мудири Э. Мирзаев, Сирдарё педагогика институти ўқитувчиси Р. Эргашев, Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги мактабдан ташқари ишлар бошқармаси бошлиғи Н. А. Мамутова, вазирлик инспектор-методисти Ш. Абдуғаниева ва бошқалар фойдали фикр, ва мулоҳазаларини баён этишди.

Таъсис қурултойида бошқарув ҳайъати сайланди.

Д. Омонуллаев Ўзбекистон мусиқа муаллимлари ижодий уюшмаси президенти қилиб сайланди.

Ғ. МАННОПОВ,
мухбиримиз.

Қутлаймиз!

Ҳурматли ЧИЛГАШЕВ Ширин Бобоевич!

Азиз ва суюкли дадажонимиз! Бир неча йилдирки, Жиззах вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи вазифасида ишлаб, таълимини юксалтиришда ҳиссангизни қўшиб келаяпсиз.

Сизни муборак 45 ёшингиз билан чин юракдан қутлаймиз. Сизга боқий умр, сиҳат-саломатлик, сермазмун ва машаққатли бўлган педагогик фаолиятингизга муваффақият тилаймиз.

ФАРЗАНДЛАРИНГИЗ.

Қутлаймиз!

Ҳурматли Туйғуной НИЕЗМЕТОВА!

Азиз онажон! Узоқ йиллардирки, Сиз бутун фаолиятингизни фарзанд тарбиясидан ташқари халқ таълимини юксалтиришга сарфлаб келмоқдасиз. Айниқса, жумҳурият ўқитувчилар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш Марказий институтида ишлаётган йилларда, ҳозир ҳам айни шу жойда туриб кўплаб ўқитувчиларга кўрсатаётган беғараз ёрдамингиз умрингиз саҳифасида ўчмас из бўлиб қолмоқда.

Муҳтарам онажон, бугун ана шу педагоглар сафида туриб 55 ёшингизни қаршилаётган экансиз, биз Сизга ҳамиша соғлиқ-саломатлик, ишларингизда улкан зафарлар тилаймиз. Бахтимизга ҳамиша бор бўлинг!

Фарзандларингиз: ГУЛНОРА, АЛИШЕР, УЛУҒБЕК, ШУҲРАТ, НАРГИЗА.

Қутлаймиз!

Муҳтарам Ғанишер ШОДМОН ўғли!

Сиз, яъни беқиёс илмингиз нурхонасидан зиё таратаётган талабчан ва суюкли олим, ҳақиқий дўст, дилкаш ва покиза инсон бугун 50 ёшга тўлаяпсиз. Риёзиёт илмига бўлган қизиқишингиз туфайли Самарқанд, Москва давлат дорилфунунлари механика-риёзиёт куллиётида таҳсил олдингиз, фан сирларидан огоҳ бўлиб, халқ фарзандларини тарбиялашга, мутахассисларни шакллантиришга ҳиссангизни қўшиб келмоқдасиз. Аввал Ўзбекистон жумҳурияти Фанлари академиясининг ҳисоблаш марказий кибернетика илмгоҳида, ҳозир эса Тошкент Техника дорилфунунида олий ва амалий риёзиёт кафедрасида муаллимлик қилиб келаяпсиз.

Қадрли Ғанишер Шодмон ўғли. Касбингиз қанчалик машаққатли бўлмасин, сабот билан номзодлик илмий ишини муваффақиятли бажариб, докторлик диссертацияси устида ҳам қунт билан ишладингиз.

Бугунги қувончли кунингизда, Сизга узоқ умр, сиҳат-саломатлик тилаб қоламиз.

Муҳаммаджон АҲМАД ўғли,
иқтисод фанлари доктори, кибернетика илмгоҳи катта илмий ходими.

Қутлаймиз!

Ҳурматли Қосим ДАВРОНОВ!

Кўп йиллардан буён А. С. Макаренко номидаги Самарқанд педагогика билим юрти директорлиги лавозимида ишлаб келаяпсиз. Жамоани аҳилликда, бир мақсад сари отлантиришда Сизнинг хизматингиз салмоқли.

50 ёшга тўлишингиз муносабати билан Сизга энг эзгу тилакларимизни айтиб, доимо соғ-омон бўлинг, деймиз.

Бир гуруҳ дўстларингиз.

Қутлаймиз!

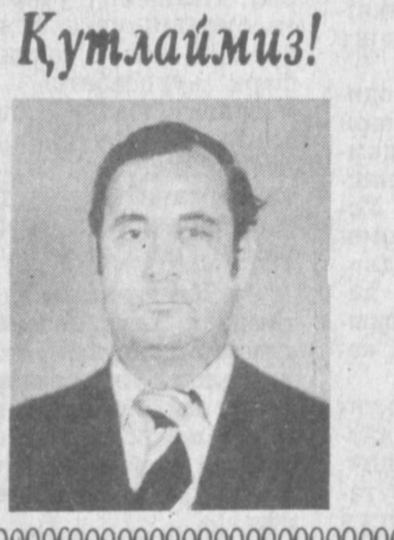

Ҳурматли Маҳмуд Ҳамидович ҲОЖИЕВ!

Таваллудингизнинг муборак 50 йиллиги билан самимий қутлаймиз!

Сиз ўттиз йилдан бери дунёда энг олижаноб касб — ўқитувчиликни шарафлаб келаяпсиз. Ўн саккиз йилдирки, жамоамизга саркорсиз. Бу давр ичида билим юртимизни республикадаги энг яхши илм даргоҳлари сафига қўшишга кўп меҳнат сарфладингиз.

Бугунги шодиёна кунда Сизга инсоний бахт-саодат, мустаҳкам сиҳат-саломатлик, янги-янги муваффақиятлар тилаб қоламиз!

БУХОРО ТИЖОРАТ БИЛИМ ЮРТИ ЖАМОАСИ.

Муҳаммаднинг Ҳадичага уйланиши. Муҳаммад 25 ёшлар чамасида қурайшийлар қабиласига мансуб маккалик Ҳадича исмли бой хонимга хизматкор тутинади. Қисқа муддат ичида у ўзини ниҳоятда ҳалол, ишчан ва серғайрат меҳнаткаш ҳамда камтарин инсон сифатида кўрсатадики, тез орада Ҳадичанинг ўзи унга жуфти ҳалолликни таклиф қилади. Муҳаммад ҳеч қачон хаёлпараст бўлган эмас, аммо бошқа ёш йигитларга ҳам ўхшамасди, шундан бўлса керак, уни хотин-қизлар кам қизиқтирарди. Албатта ёш жиҳатдан Ҳадича ундан катта эди, лекин у табиатан олийҳиммат, ғоят фаҳм-фаросатли аёл эди. Улар бир-бирларини ёқтиришиб, ўзаро тил топишди ва оила қуришди.

Хаёлот оғушидаги йиллар. Муҳаммад энди хўжалик ишларидан холи эди. У ҳанузгача хотинининг ишларини бошқариб турган бўлсада, ўзи ҳар доим орзу қилиб келган иш билан шуғулланишга — мушоҳада қилиб, ўша барча динларнинг илдизларини, амалий моҳиятини очишга анча эркли эди. Инсон бутга топинишининг боиси нимада? Кишилар ёвуз руҳларга ҳам сиғинадилар. Бундай эътиқодлар уларга нима беради? Чамаси, инсон нимагадир ишониши зарур ва шу сабабдан ҳам у ҳар қандай нарсага сиғина бошлаган. «Нима учун?» ва «қандай нарсаларга?» — у шуни тушуниб етишни хоҳларди. Бироқ эътиқод ҳаёт ва ўлим сирини бутун мазмуни билан фалак сирларини, гуноҳни кечириш, жазолаш ва рағбатлантириш муаммоларини тушунтириб беришни тақозо қилади. Табиийки, турли кишилар бу сирларнинг турлича талқинларига ишониб келадилар. Хўш, ҳақиқат қаерда? Муҳаммад ана шулар хусусида чуқур ўйларга толди. Доно маслаҳатлар олиш илинжида бошқаларга маслаҳат солиб кўрди, лекин ҳеч ким унинг орзуларини рўёбга чиқаролмади. Сўнгра у хилват жой излаб, шаҳардан чиқиб кетди. Тоғда Ҳиро номли ғорда шундай ғорни топиб, у ерга тез-тез бориб турадиган бўлди. Кўп йиллар давомида шу ерда соатлаб ўтириб қайтарди.

Ваҳий (611 йил). Қирқ ёшга кириб, кунлардан бир кун ўша сокин ғорда ўтирганида у ғойибдан келган бир овозни эшитади. «Муҳаммад! Муҳаммад! Муҳаммад!» — деб чақирарди ўша овоз. «Бардам бўл! Сен Оллоҳ таолонинг Пайғамбари этиб тайинландинг!», — деган овоз келади яна. Овоз акс-садоси ғорни анча вақтгача тўлдириб турадиди ва Муҳаммадга қайта ва қайта эшитилаверади. У ҳеч нарсага тушунолмай, ўз ҳис-туйғуларининг воқеъ эканлигидан шубҳаланди. Ҳатто қўрқувга тушди. Бир неча кун ўтгач, у ўша овозни қайта эшитганида ва гўё бутун оламни нурафшон қилиб юборгандек туюлган шуъла пайдо бўлганида, ҳайрати янада ошади. Энди унга Оллоҳ таолонинг элчиси сифатида у танлаган пайғамбар-Муҳаммад ҳузурига келган фаришта Жаброил эканлигини айтади. Сўнгра у ўқишни илтимос қилади. Муҳаммад ўқишни ва ёзишни билмасада, фавқулодда истеъдодли киши эди. У ноқулайлик сезиб турарkан, фаришта ўзи кетидан такрорлашни амр этади: «Роббинг номи билан ўқи, яратувчидир...». Шундан кейин фаришта ғойиб бўлади.

Муҳаммад Оллоҳ таолонинг Пайғамбари. Юз берган воқеадан кейин бундай хабарлар мунтазам келиб турадиган бўлди. Шошилинч хабарлар ҳам келардики, Пайғамбарни энди улар кўпроқ ташвишга сола бошлади. У ниҳоятда ҳалоллигидан ўзини ҳам алдагиси келмасди. Шу боис тез-тез кўнглида ғашлик сеза бошлади, аммо рафиқаси далдасидан бир оз таскин топарди. Бора-бора кўзига кўринаётган, қулоғига эшитилаётган нарсалар хаёл маҳсули эмаслигига амин бўлди. Бу жараён анчагача давом этди. Пайғамбарга ҳали янги Инжилни тарғиб қилиш вазифаси тайинланмаган эди, шу сабабдан у мазкур масалада ўзига яқин бир неча кишигагина маслаҳат солди. Бироқ уч йил ўтгач, у энди Расул, яъни Оллоҳнинг ердаги вакили этиб тайинланганлиги тўғрисида ваҳий келиб, бундан маккалик маслакдошларни воқиф қилиш таклиф бўлди. Бу жуда мушкул вазифа эди. Чунки у бутун Маккада эмас, балки кичик бир даврадагина ҳурмат-эътибор топган оддий инсон. Бойликдан нишона ҳам йўқ. Боз устига уруғ ва ҳатто оилага ҳам бошлиқ эмас. Халқаро карвон йўлида жойлашиб, муҳим савдо маркази ҳисобланган Маккада эса анойи одамлар яшамайди. У ер, шунингдек, муқаддас сағаналар маскани. Макка ваколатхонаси бошлиғи тадбиркор киши, кенг алоқалари бўлган ўткир элчи, деярли бутун уруғ унга ён босади. Муҳаммад янги динни тарғиб қилишга киришгудек бўлса, Макка оқсоқоллари бу ишни дарҳол барбод қилишлари мумкин. Шундай қилиб, сарҳад Муҳаммад билан Абу Сўфён, яъни умавийлар билан ҳошимийлар орасидан ўтар эди.

Янги дин. Одамлар Абу Сўфён ва Абу Толибга шикоят билан келишади. Улар Муҳаммадни унинг таълимотида битилган: «Оллоҳ ягонадир. У ҳамма нарсанинг ҳокими ва яратувчиси. У ҳаёт ато қилади ва ундан маҳрум ҳам этади. Унга баравар келадиган ҳеч ким йўқ. У ҳокими мутлақдир», — деган ваъз-насиҳатдан тийишни илтимос қиладилар. Муҳаммад кишиларни тошларга сиғинишдан воз кечишга даъват этади. Уларни бутга топинишдан воз кечишга чақиради. Барчани Худо кечиради, дейди. Инсонлардан саҳий, мурувватли ва кечиримли бўлишни талаб қилади. «Қодир бўлишни истаганлар билан нима бўлганини эсда тутинглар, улар Оллоҳ таолонинг қаҳр-ғазабидан ёниб кул бўладилар (Од ва Сомуд). Тавба қилинглар, ҳамма нарсани кўриб, билиб турган, лекин саховатли бўлган Худони ғазаблантирманглар!» — дея мурожаат қилади уларга. Пайғамбардан Оллоҳнинг ягоналигини қайта-қайта таъкидлаш талаб қилинарди. «Оллоҳдан бошқа илоҳ йўқ, Муҳаммад унинг Пайғамбари ва Элчиси». Ислом дини ана шу негизга қурилиши лозим эди.

Муҳолифлар. Бу оддийгина бўлиб кўринган ғоялар Макка аҳолисининг катта қисми қалбига ғулғула солди. Чунки улар содда бўлгани билан барча худоларни инкор қилиб, эътиқодлар илдизига болта урарди, кишиларни эски майлларидан воз кечишга ундарди. Макка зодагонлари, манмансираб кетган умавийлар, шунингдек кўпгина ҳошимийлар Муҳаммад Оллоҳнинг Пайғамбари деб эълон қилинаётганлигидан хабар топиб, у қадар хафа ҳам бўлишмади. Чунки зарарсиз ҳамда ижтимоий ва сиёсий жиҳатдан кўзга ташланмас бу инсонга ҳар доим хайрихоҳлик билан муносабатда бўлар эдилар. Бундай ҳолат бутун ҳаёти ўзларининг кўз олдида ўтган Муҳаммад билан юз бераётганлигига ишонқирамадилар. Муҳаммад ақлдан озибди, деб ўйлашга мойиллик кучлироқ эди уларда. Қандай бўлмасин, улар Пайғамбарнинг амакиси Абу Толибга мурожаат қилиб, ўз жиянини тинчлантиришни, одамларга безовталик келтиришдан сақлашни сўрадилар. Абу Толибнинг Расулуллоҳ билан суҳбатидан натижа чиқмади: у, аксинча, амакисига ўгит қилишга тушиб кетди. Бунинг устига Абу Толибнинг кенжа ўғли Али ана шу янги диннинг биринчи ишончли тарафдорларидан эди. Шу тариқа Абу Толибга берилган топшириқ барбод бўлди. У қайтиб келиб, ўз мағлубияти тўғрисида маккаликларга ҳикоя қилиб берганида, улар энди ғазабга миниб, пасткаш, бефаҳм, ўта қайсар одамни —Абу Толибнинг акаси Абу Лаҳабни қўлга олишга муваффақ бўлдилар. Абу Лаҳаб Пайғамбарни ҳақорат қилишга, пўписа билан енгишга уриниб кўрди, хотини билан иккаласи уни таъқиб қилдилар, лекин уни қўрқитиш қўлларидан келмади. У ҳали очиқчасига таълим беришга жазм этмас, лекин Оллоҳ сўзларини сокинлик билан кишиларга етказаётган, ўз нутқлари билан улар қалбида ўт ёқаётган эди.

(Давоми бор).

(Боши рўзноманинг ўтган сонларида).

1992—1993 ЎҚУВ ЙИЛИДА «ЎЗБЕК ТИЛИ» ДАРСЛИКЛАРИГА КИРИТИЛАДИГАН ЎЗГАРТИРИШЛАР

(Боши 3-бетда).

Юқорида келтирилган машқлар мазмунан шу кун учун эскириб қолган, улардан ўқитувчиларимиз янги ўқув йилида фойдаланмайдилар. Шунингдек, ўқитувчиларимиз эътиборни дарсликларда бутун бир саҳифаларни эгаллаган расмларга ҳам қаратишлари, уларни мазмунан бой, миллий руҳдаги болалар ойномаларида чоп этилаётган расмлар билан алмаштиришлари зарур. Дарсликлардаги ҳикояларнинг катта қисми рус адабиётига тегишли эканлигига, дарслик «Ўзбек тили» деб аталса-да, унда таржимаси бўла туриб, кераксиз ўринларда русча сўзларнинг берилиши (поход, лагерь, корабль, пост, патруль, модель, шляпа, каникул...) ўқитувчиларимиздан ҳар бир машқ топшириқ устида муфассал ишлашни, уни чуқур таҳлил этишни, қайта-қайта таҳрир қилишни талаб этади. Машқлар учун матнлар, шеърлар ва гаплар танлашни бошланғич синф ўқитувчиларимизга ҳавола этамиз, уларнинг ижодкорлиги, изланувчанлигига ишонч билдирамиз. Бунда қуйидаги талабларга риоя этилиши зарур:

1. Аввало, танланган материал мазмунан миллий, одоб-ахлоқ талабларига жавоб бериши, сиёсий мавзуга мутлақо тегишли бўлмаслиги лозим.

2. Матнлар, шеърлар дастурнинг танланган бўлими, мавзусини очиб беришга қаратилиши керак. Мавзу бошқа, матн бошқа бўлмаслиги лозим. Дастурда белгиланган билим, кўникма ва малакалар ҳажмига қатъий амал қилинган ҳолда машқлар сони, топшириқлар мазмуни ва талаби сақланади.

3. Танланган материаллар болалар ёшига мос, уларнинг фикрлаш қобилиятини ўстирадиган, ўйлатадиган, болалар онгига яхшилик уруғини сочадиган, ёзилиши содда, равон, тушунарли бўлмоғи керак.

4. Матнлар, шеърлар, гаплар ўқитувчилар томонидан янги 1992—1993 ўқув йилига қадар тайёрланиши ва 1-методик бирлашма йиғилишида муҳокама этилиши ҳамда тасдиқланиши зарур.

Матн ва шеърларни танлашда қайси манбалардан фойдаланамиз?

Ҳурматли устозларимиз болалар адабиётига доир асарлардан, маълум ўринларда (алоҳида гаплар учун) ҳадислардан, ўзбек халқ оғзаки ижоди намуналаридан, яъни «Оз-оз ўрганиб доно бўлур», «Ўзбек халқ эртаклари», «Қобуснома» китобларидан, «Ғунча», «Гулхан» ойномаларидан машқлар учун материаллар танлашлари мумкин.

РЕСПУБЛИКА ЎҚУВ-МЕТОДИКА МАРКАЗИ.

ОММАВИЙЛИК ЙЎЛИДА

Марҳамат районидаги болалар ва ўсмирлар спорт мактабида мингдан ортиқ ўқувчилар спортнинг футбол, волейбол турлари бўйича маҳорат сирларини эгаллаётирлар. Мазкур спорт мактаби талабалари район, вилоят ва республика мусобақаларида муваффақиятли қатнашиб келишмоқда. Жумладан, улар вилоят мусобақалари ғолиби сифатида республика биринчилигида қатнашиб, биринчи ўринни қўлга киритишди.

Район физкультура ва спорт кенгаши раҳбарлигида спортнинг бошқа турлари бўйича ҳам ютуқлар қўлга киритилаётир. Жумладан, яқинда шахмат бўйича бўлиб ўтган Ўзбекистон Республикаси ўқувчилари спартакиадасида район спортчилари иккинчи ўринни эгалладн.

Ш. КЕЛДИЕВ.
Жамоатчи мухбиримиз.

МУШТАРИЙ БИЛАН МУЛОҚОТ

Иқтисодий танглик халқ хўжалигининг барча жабҳалари қатори матбаа-нашр ишларига ҳам таъсирини кўрсатаётган бўлса-да, ойнома ва рўзномаларнинг муштарийлари ўз нашрларини сақлаб қолиш мақсадида жиддий киришмоқдалар. Шу йил дунё юзини кўриб, ўз муштарийларида катта қизиқиш уйғотган «Мактабгача тарбия» ойномаси ходимлари ҳам яқинда Шайхон-Тоҳур даҳасида жойлашган Республика мактабгача тарбия мутахассислари малака ошириш курси тингловчилари билан мулоқотда шу ҳақида фикр юритдилар.

Йиғилишда сўзга чиққан ойноманинг бош муҳаррири, филология фанлари номзоди М. Қўшмоқов журнал саҳифаларидаги турли рукнлар остида чоп этилаётган илмий-методик мақолалар, унинг бадиий безалиши ва келгуси режалари хусусида гапириб берди.

Курс тингловчиларидан Жиззах вилояти Дўстлик ноҳиясидан Д. Жўраева, Андижон вилояти Булоқбоши ноҳиясидан З. Алимова, Сурхондарё вилояти Узун ноҳиясидан Ҳ. Давлатова, Наманган вилояти Чуст ноҳиясидан Ҳ. Маврулова, Андижон вилояти Шаҳрихон шаҳридан М. Садриддиновалар сўзга чиқишиб журнал саҳифаларида чоп этилаётган илмий-методик мақолаларнинг ёш авлод тарбияси билан шуғулланувчи ҳар бир мутахассис учун маъқул бўлаётгани, бошқа мавзуларда ҳам материаллар чоп этиш ҳақида таклиф-истакларини билдирдилар.

Учрашув сўнгида курс тингловчилари ўзларининг севимли ойномаларини моддий қўллаб-қувватлаш мақсадида саҳоватпешалик қилиб бир кунлик иш ҳақларини журнал ҳисобига ўтказишга аҳд қилдилар ва бу ташаббусни қўллаб-қувватлаш учун жумҳурият мактабгача тарбия мутахассисларига мурожаат қабул қилдилар.

З. ИЛЕСОВА.

ДЎСТИМИЗ ХОТИРАСИ

Ўзбекистон республика халқ таълими оғир жудоликка учради. Тажрибали халқ таълими ходими, ажойиб педагог ва инсон Виктор Григорьевич Винтовкин 46 ёшида бевақт орамиздан кетди.

Виктор Григорьевич ҳаётининг 25 йили республика халқ таълимини ташкил этиш ва такомиллаштириш, ёш авлодни тарбиялаш ва ўқитиш ишлари билан чамбарчас боғлиқдир.

Виктор Григорьевич шарафли ҳаёт йўлини босиб ўтди. У ўз меҳнат таржимаи ҳолини оддий ишчиликдан бошлади. 1963 йилда Саранск давлат университети филология факультетини тамомлагандан сўнг эса меҳнат фаолиятини мактаб директори, Олмалиқ шаҳар халқ таълими бўлими инспектори, рус тили чуқур ўргатиладиган Республика ихтисослаштирилган мактаб-интернати директори лавозимларида давом эттирди. У узоқ вақт Республика Халқ таълими вазирлиги марказий аппарати тарбиявий ишлар бошқармасини бошқарди, халқ таълими бўйича давлат инспекцияси бошлиғининг ўринбосари бўлиб ишлади.

Виктор Григорьевичнинг катта амалий тажрибаси, юқори педагогик ташаббускорлиги, юксак ахлоқий хислатлари у Республика халқ таълими вазирининг бош педагогик маслаҳатчиси лавозимидаги фаолиятида ҳам яққол намоён бўлди. У бу лавозимга 1991 йил сентябрь ойида тайинланганди.

Виктор Григорьевичнинг кўп йиллик самарали меҳнати «Ўзбекистон халқ маорифи аълочиси», «СССР маорифи аълочиси» нишонлари билан тақдирланган.

Халқ таълими вазирлиги марказий аппарати жамоаси, Республика педагогик жамоатчилиги ажойиб педагог, инсон ва байналмилалчи Виктор Григорьевич Винтовкиннинг ёрқин хотирасини ҳамиша ёдда сақлайди.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги жамоаси.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи
М. РАҲМОНОВ.

Таъсис этувчилар: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Халқ таълими ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Педагогика жамияти

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул секретарь — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 33-04-21, 52-35, нашриёт диспетчери — 32-78-94, нашриёт телефон станцияси навбатчиси — 33-90-50.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

№ Г — 88. ИНДЕКС: 64595. Босишга топшириш вақти 20.00. Босишга топширилди 20.30. Тиражи 15000

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12